

Marad az egyszínű szivárvány

*„A jótett helyett mennyi úrmány,
a sokszínű világ helyett
marad az egyszínű szivárvány”*

Vörös István: Fogó színek alkonyatkor (És, 2018. július 13.)

GAZDASÁGI, TÁRSADALMI ÉS POLITIKAI FOLYAMATOK 2018 HARMADIK NEGYEDÉVÉBEN

Petschnig Mária Zita és Kéri László

Budapest, 2018. október 8.

Tartalom

Előszó.....	3
I. Politikai dimenzió.....	3
1. Nyári ijesztgetések – őszi realitások.....	3
2. Kultúrharok, csaták és háborúk.....	11
2.1. <i>A folyamatról – röviden</i>	12
2.2. <i>Dimenziók és szereplők</i>	15
2.3. <i>Kilátások, következmények</i>	17
3. A nyárvégi nagy külpolitikai sláger: a Sargentini-jelentés.....	19
II. Gazdasági kérdések.....	27
1. Gazdaságpolitika.....	27
2. Költségvetési kérdések.....	30
2.1. <i>A 2018. évi költségvetés</i>	30
2.2. <i>A 2019. évi költségvetés</i>	33
2.3. <i>Az Államreform Bizottság megszüntetése</i>	34
2.4. <i>Az államadóságról</i>	34
3. A gyenge forintról.....	35
4. Az MNB 180 pontban összefoglalt reformjavaslata.....	37
4.1. <i>Előzmények</i>	37
4.2. <i>A javaslat tartalma</i>	39
5. Amerikai vámháború.....	47
6. Paksi fejlemények.....	49
6.1. <i>Határidők</i>	49
6.2. <i>Közvélemény</i>	51
6.3. <i>A Duna vizének hőmérséklete</i>	52
7. Letelepdesi kötvény – ami utólag derült ki.....	53
8. Budapest-Belgrád vasút.....	54
9. HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Non-profit Zrt.....	54
10. Bankügyletek.....	55
11. BMV gyár Debrecenben.....	57
III. Maradék problémák.....	58
1. Média, leszámolás, új stratégia.....	58
1.1. <i>Lajos dobbantása</i>	61
2. Általános tanulságok, kitekintések és megérzések.....	63
2.1. <i>Tartalmi közeledés az egyes meghatározások között</i>	65

Előszó

Még egy negyedévnyi krónika eseményeinek összeállítása is többszörös szelekciós folyamat eredménye. Az egy-két napja történt és rettenetesen fontosnak tűnő események időnként oly' erővel telepednek rá a két-három hónappal korábbiakra, hogy utólag hajlamosak vagyunk a dolgok igazi fontosságának téves megítélésére. Tizenkettedik éve írjuk e negyedéves jelentéseket; ennyi idő alatt bizonyos rutinra már szert tettünk, s ennek segítségével igyekszünk elkerülni az említett – meglehetősen kéznél lévő, ezért is nehezen elkerülhető – csapdát. Most azt a megoldást választottuk, hogy az eseménytengerből kiválasztottuk azt a néhány szigetet, amely valóban az elmúlt néhány hónap hatalmas viharjainak következtében viszonylag váratlanul keletkezett, mert azt sejtjük, hogy a későbbiekben is lesz még dolgunk velük bőven. Magyarán, ezúttal kevesebb témakörre koncentrálnak megpróbáltunk a választott problémákról alapos és sokoldalú képet adni.

Maradt még a horizonton néhány korábbi képződmény, egy-két nehezen eltűnő szigetcské korábról is. Közülük némelyikükön továbbra is élénk élet zajlik, ezért megpróbáltunk az ottani történésekről is legalább futólag megemlékezni.

I. Politikai dimenzió

1. Nyári ijesztgetések - őszi realitások

Magyarországon sok-sok éve már az a szokás, hogy a két legmelegebb nyári hónapban alig történik említésre méltó esemény a közéletben. Miért is történne, amikor e két hónapban aki teheti messzire elutazik, nyaral, az intézmények többsége kong az ürességtől. A krónikások dolga is csak szeptember elejétől kezdve szaporodik meg, ekkortól kezdve található maguknak valóban feljegyezni valót. Ezt az általános törvényszerűséget az elmúlt húsz év során néhány alkalommal meglehetősen sikerrel törte meg egy-két nap erejéig Orbán Viktor a nyár kellős közepére időzített tusványosi produkciójával. Az idei nyár az ilyen jellegű kivételek sorát szaporította, amennyiben a július 28-án elmondott beszédével legalább egy hétre sikerült nemcsak a hazai, hanem némileg még az európai/nemzetközi médiafigyelmet is kivívnia. A beszéd hivatalos szövegváltozata helyütt tanulmányozható, s lényegében csak egy-két (nem túl fontos) ponton tér el a szóban előadott változattól: <http://www.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xxix-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

Korábbi szokásainktól eltérve, ezúttal mi is szokatlanul nagy terjedelemben fogunk e beszéddel törődni. Miként tette ezt augusztus elején a maradék, még nem kormányzati hazai média minőségi része is, hiszen tucatnyi tanulságos elemzés próbálta értelmezni, magyarázni és kritizálni a Tusványoson kifejtett orbáni világvégkép legkülönbözőbb kitételeit:

- Váncsa István: Frocli. És, aug. 2.
- Magyar Narancs- vezércikk: Kik azok a 90-esek? Aug. 2.
- Szerető Szabolcs: A kormányfő kinötte Magyarországot. Magyar Hang. Aug. 3.
- Székely Csaba: Egy beszéd gondolati átírása: HVG: aug. 2.
- Fenn az ernyő. HVG: aug. 2.
- Lakner Zoltán: A haladás iránya: Orbán. 168 óra, aug, 2.
- Parászka Boróka: A gép működik, a csavarok lazulnak. 168 óra, aug. 2.
- Riba István: Akadály nélkül. HVG: aug. 16.
- <https://merce.hu/2018/07/28/orban-viktor-tusvanyoson-ep-valasztas-migracio-keresztendemokracia/>
- https://index.hu/belfold/2018/07/30/orban_tusvanyos_lapszemle/
- https://index.hu/belfold/2018/07/28/orban_uj_korszakot_epit_nagy_valtozasokat_igert_tusvanyoson/
- http://hvg.hu/itthon/20180728_orban_viktor_tusnadfurdoi_beszed_2018_osszefoglalo#utm_source=hvg_top&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2018.07.30&utm_content=top3&type-id=HvgTopHvg&user-id=%7B@%28%22@%22%29sid%7D
- http://hvg.hu/itthon/20180730_a_ket_orban_gomperz_tusvanyos
- <https://444.hu/2018/07/28/orban-bejelentkezett-europa-vezetesere>
- <https://444.hu/2018/07/28/orban-a-2018-as-gyozelem-felhatalmazas-egy-uj-korszak-kepitesere>
- https://szeka.blog.hu/2018/07/29/orban_jol_odamondogatott_a_liberalis_europanak_a_ztan_elment_egy_honap_szabira

A jelzett írások mindegyike alaposan kivesézte a kormányfő valamely hangzatos kitételét, s akadt olyan írás is, amely az egész beszédet megkísérelte tágabb rendszerkeretekbe rakva értelmezni. /Lakner/ Mi is ezt az utat szeretnénk járni, több okból is.

Egyrészt azért, mert még Orbán Viktor esetében is ritkaságszámba megy, ha a fejében cikázó meglátások, megérzések szavakká öntve is olyan átfogó teóriává állnak össze, amelyből nagyjából kihámozható a tényleges világvégkép.

Másrészt mindezt különleges körülmények közepette tette, s ezúttal nem annyira a tэрre, hanem az időre gondolnánk. Egy elsőprő győzelemmel járó választás után, s egy újabb olyan választási kampány kezdetén, amelyből jövőre szintén győztesen szeretne kikerülni. *Harmadrészt*, ezt az elemzést a beszéde elhangzása után csaknem tíz héttel írjuk. Akkor, amikor már kellő távolság és rálátás adatik annak megítéléséhez is, hogy a választások óta eltelt szűk félév lépései, döntései, fordulatai alkothatnak-e összefüggő, logikus és átlátható folyamatot is. Megelőlegezván a konklúzióban leírandókat, úgy látjuk, **éppen e beszéd segítségével lehetséges a legjobban megérteni az április óta bekövetkezett történéseket.**

Orbán idei tusványosi beszéde zavarba ejtően többféle szinten elemezhető. *Egyfelől* igazat kell adnunk összes olyan kritikusának, aki szóvá tette a szokásos fellengzősség, nagyvonalúskodás, nagyotmondás - Tusványoson szinte kötelezővé vált – szokását. Két mondatban elintézni vél olyan hallatlanul összetett és nehezen felfejthetően bonyolult folyamatokat, mint amilyenek például a román-magyar kapcsolatok száz évét jellemzik. /Váncsa/ Kéretlenül és indokolatlan magabiztossággal jelentkezik be az egész kelet-európai régió leendő vezetőjének szerepkörére. /Szerető/ Az ambícióit egészen a nevetséges túlzások határaiig tolja ki. /Székely/ Feltűnően megértően viszonyul az újraéledő orosz nagyhatalmi pozíciókhoz. /HVG, aug. 2./ Képes a leendő európai alternatíva-keresés gyötrelmeit leegyszerűsíteni egy olyan generáció-váltásra, amely legfeljebb csak az ő fejében létező realitás. /Magyar Narancs, aug. 2. / S ha csak ennyi lett volna e beszédben, akkor ezen a ponton említését bizvást abba is hagyhatnánk.

Volt azonban **egy másik szintje is a beszédnek**, s a szakírók többsége ezt is észrevette. Már a választások megnyerése utáni első beszédében Orbán mintegy mellékesen elejtette, hogy **neki egészen 2030-ig terjedő elképzelései lennének** az általa kívánatosnak vélt jövőről. Érzékenyebb fülűek már ekkor is sejteni vélték, hogy ez a meglepően hosszú távlat egyidejűleg az ő személyes és aktív politikai részvételének a bejelentése lenne: **vegyük tudomásul, hogy a következő tizenkét évet is Orbán Viktor fogja meghatározni.** Nos, a tusványosi hallgatóság kimerítően részletes képet alkothatott eme évtizednél is távolabbi jövő várható lényegéről. E megrendítő jövőkép meghatározó elemeiből mindenki más és más darabkát ragadott ki, egy vonatkozás érzékelésében azonban egyetértettek, s ezt Szerető Szabolcs már írása címében is fontosnak tartotta közölni: **„A kormányfő kinötte Magyarországot.”**

S lenne e beszéd értelmezésének létezik még egy - *harmadik - szintje is*, amelyről egy félmondattal már utalást tettünk. 2018 áprilisa óta az új/régi kormány szinte áttekinthetetlen szélességű területen mutat fel szokatlan aktivitást: a külpolitikától az egészségügy-finanszírozásig, a kutatói szféra megrendszabályozásától a médiapiac újra szabásáig, a bírósági

szervezet átalakításától az egyetemi tantervekbe történő beavatkozásig, a napenergia-hasznosítástól a választási rendszer részleteinek finomítgatásáig; felsorolni sem lehetséges, hogy hány területen is. **Olyan lázas kormányzati aktivitás zajlik hónapok óta, mintha attól tartanának, hogy legfeljebb két-három hónapnyi cselekvési idejük maradt csak volna.** Természetesen aligha akad olyan elemzői tehetség, kapacitás és kutatási háttér, amely képes lenne megbirkózni eme felfoghatatlan tarkasággal. Ilyen esetekben segíthet a kutatói tapasztalat, a megérzés annak kiválasztásában, hol keressük és találjuk meg a leginkább megfelelő és felhasználható eligazodási pontokat. Nos, úgy véljük, hogy az ősz közepéhez érve, utólag is éppen ez a nyári beszéd nyújthat számunkra fontos fogódzókat mindannak a megértéséhez, amelyekről eme összegző oldalain amúgy részleteiben is meg kell emlékeznünk. E feltételezésünk igazolásához kénytelenek leszünk áttekinteni a beszéd legfontosabb gondolati egységein, vázlatosan és némi kritikai-ismertető jelleggel.

- a. A beszéd első részében Orbán Viktor kötelező udvariassági kört tett a határon túli magyarok előtt.

Mondván, hogy az elmúlt egy év legnagyobb eredménye „az egymilliomodik visszahonosított magyar állampolgár” megszületése lett, s némiképpen a határon túlról érkezett - elkötelezetten Fidesz-támogató - szavazóknak is köszönhető az újabb kétharmados győzelem. (Ez részint igaz is, részint normális körülmények közepette újabb érdemi viták tárgyát is képezhetné, de...Tusványos nem vitafórum.)

Az már sokkal érdekesebb, ahogyan a szónok az elmúlt évtizedet tagolta: 2010-ben a kétharmad lehetőséget adott az új rendszer gazdasági és alkotmányos/politikai alapjainak a megteremtésére. 2014 után a következő négy évet az új rendszer stabilizálásának a feladata kötötte le. Csak a teljesebb hangulati körkép kedvéért, s igazán csak zárójelek között jegyezzük fel azt az orbáni szokást, ahogyan a maga diadalmenetének dokumentálásaként a mögöttünk hagyott nyolc év szédületes sikereit néhány álstatisztikai adatsor frappáns beidézésével szereti alátámasztani.

Már megszokhattuk a GDP-adatok, a foglalkoztatási statisztikák, az államadóssági adatsorok teljesen önkényes és egyáltalán nem ötletszerű használatát, hiszen mindig is bízhatott abban, hogy az adott közönségnek nincs módjában ezeket ellenőriznie. Az azonban még minket is meglepett, hogy a színházlátogatási szokásokat is képes volt beemelni ebbe az értelmezési keretbe. 2010-hez képest – 2017-re – a színházlátogatások száma 3 millió 160 ezerrel lett nagyobb (7 millió 106 ezer lett), s ebből ő azonnal képes volt levonni a középosztály kulturális felemelkedésének bizonyítékát. Mintha nem tudná, hogy az ő elszabadított holdudvara éppen ezekben a hetekben amiatt uszít,

panaszodik és követel szigorú állami beavatkozást, mert éppenséggel a színházak kínálatában még mindig osztatlan fölényül ül diadalt a megbukott liberális szemlélet... Másszóval a megidézett sikermutató a kormányfő által óhajtott folyamatokkal pontosan ellentétes tendenciának lehetne a jelzőszáma...)¹

- b. **2018 után viszont elérkezett az ÚJ KORSZAK felépítésének az ideje.** A „korszak” pedig több mint a „rendszer”, mert már mentalitás, beidegződés, kultúra és szokásrend is. Magyarán, Orbán Viktor elérkezettnek látja az időt ahhoz, hogy ő – és rendszere - történelemformáló erőként léphessen fel. (Lakner, Riba és Szerető ezt észre is vette, az utóbbi szerző mindebből le is von egy fontos következtetést: *„Aki korszakot szeretne építeni, már a jövő történelemkönyveinek játszik. Orbán Viktor vízióit, lépéseit mostantól ennek tudatában érdemes szemlélnünk és értékelnünk.”*) **Az orbáni korszaképítésnek kitüntetett mozzanata a 'kultúra' és ezen a ponton nem is rejti véka alá, hogy a hónapok óta elharapódzott - mesterségesen kirobbantott és folyamatosan felülről erőltetett - kultúrharc nagyon is ínyére való jelenség.** A magunk részéről (igaz, másféle előjelek mentén) ezt mi is így gondoljuk, ezért a későbbiekben eme kultúrharc elmúlt negyedévi eredményeinek önálló alfejezetet is szentelnénk.
- c. A leendő korszak várható jellemzőiről és szűkebb/tágabb világpolitikai esélyeiről a beszéd további blokkjaiban ezúttal meglepően részletes képet kaphattunk. Megtudhattuk, hogy a mi hazánkban sikeresnek bizonyult modellt az egész Kárpát-medence, sőt, még tágabban az egész kelet-európai térség sikeres jövőjének zálogaként kell értelmeznünk. Ez a tág térség ugyanis – velünk együtt, vagy még inkább a mi vezetésünkkel – az európai jövő kiútja lesz. Mert 2030-ban nemcsak mi leszünk Európa öt legjobban élhető és legsikeresebb helye, hanem velünk együtt az egész (nem pontosan definiált) Kelet-Európa is.

Amely jövőt 5 alapvető tézis betartása szavatolná:

- a multikulturalitás határozott elutasítása,
- a hagyományos családmódel uralma,
- az egyes nemzetek stratégiai ágazatainak védelme,

¹ Ez kb. olyan szintű önigazolás, mintha Kósa Lajost a Katona József színházban sikerrel futó „Bajnok” - című darab népszerűségéért dicsérte volna meg... E sorok megírása után olvashattam Máté Gábor interjúját, s neki is feltűnt ez az orbáni ”eredmény”. Ő úgy fogalmazott, hogy a kormányfőnek komoly érdemei vannak a látogatottság-növekedésben, mert éppen az ő működése következtében terjed a kritikai megközelítés iránti igény. /Máté, Magyar Hang. Aug. 31./

- a bevándorlás elutasítása,
- az „1 nemzet=1szavazat” -elvének keresztülvitele.

Orbánban még a kétely szikrája sem fogalmazódott meg annak kapcsán, hogy:

- Ezeket az elveket mikor és hogyan fogják a térség (meglehetősen tarka háttérű) népei elfogadni?
- Hogyan fogják megvédeni közösen azokat a stratégiai ágazatokat, amelyekben már ma is, most is egymás versenytársai?
- Mit szólnak mindehhez a szomszéd országok politikusai és pártjai?
- Miből gondolja, hogy ilyen súlyú kérdésekben a térség 80 millió lakosa éppen a magyaroktól vár útmutatást? (Ez a fajta ajánlat, illetve a fogadtatása, már Klebelsberg korában is problematikusnak bizonyult.)

Több kérdést pillanatnyilag föl sem tennék, pedig... már maga a hivatkozott/meghirdetett öt tézis egyenként is megérne egy-egy nemzeti konzultációt, itthon is. (Úgy értjük: tényleges konzultációt.)

- d. A szónok ezek után léptéket váltott, elragadta saját szárnyalása és rövid körképet adott a világpolitika jelenlegi állásáról és jövőbeni fejlődési irányairól. Nagyjából az amerikai/kínai/európai/orosz–négyyszög keretei között mozgón gondolkodva, meglepően megértő volt az amerikai elnök pillanatnyi gyakorlatának azzal a részével, ahogyan Trump felszámolja a hagyományos nemzetközi együttműködési kereteket. Ugyanilyen megértőnek bizonyult az orosz revansista politikával szemben is. Nem zárta ki egy jövőbeni amerikai-kínai háborús konfliktus esélyét sem, ám a lehető legkritikusabban az európai helyzetet taglalta. Természetesen e tarthatatlan és tragikus helyzet megváltoztatására van személyes ajánlata, és azt sem titkolta el, hogy a következő hét-nyolc hónap során mindent el fog követni annak érdekében, hogy ajánlata minél szélesebb európai népszerűséget kapjon.
- e. E javaslatok ismertetése előtt tett egy civilizációelméleti kitérőt, amelyet érdemes legalább egy hosszabb bekezdés erejéig felidézünk.

Az európai civilizáció eddigi történetét szem előtt tartva úgy véli, hogy ez a civilizáció alapvetően négy elemből épült fel:

- a vallási szellemből,
- az alkotóművészeti szellemből,
- az innovatív/kutatási szellemiségből,
- az üzleti vállalkozás szabadságából.

A mai Európa (értsd: a Nyugat) mindezt megtagadta, mert feladta vallási alapjait, a művészeti szabadságot a 'politikai korrektség cenzúrájával korlátozza', az innovatív-kutatási teljesítményben mások mögé szorult, az üzleti vállalkozást pedig az uniós bürokratizmus köti gúzsba...

Ez nem vicc, tessék megnézni a hivatkozott beszédet. Orbán Viktor szerint ez a helyzet ma Nyugaton, s ennek kifejtése előtt néhány perccel dicsérte meg a török és az orosz modelleket. És nem akadt a hallgatóság soraiban egyetlen gondolkodó ember sem, aki odakiabálta volna: Mester! Mi a helyzet ezzel a négy alapvető civilizációs összetevővel a maga két, példaértékű országában?

Nekem mindebből leginkább a nyugati szólás- és alkotói szabadságot gúzsba kötő cenzúra tétele tetszik, mert Orbán szerint a liberális nem-demokrácia csődje éppen ebből világlik ki leginkább. Ezen a ponton nagyjából két nyomvonalon haladhatnánk tovább.

Az egyiket az jelentené, ha elkezdenénk okoskodni és felvetnénk azt, hogy az európai civilizációnak talán nem ez a négy összetevője a legfontosabb. Elkezdhetnénk azon meditálni: *milyen mértékben árulkodó mozzanat az, hogy Orbánnak az európai civilizáció alapjait kereső okfejtésébe például nem fért bele a jogállamiság, az alkotmányos rend, a hatalmi ágak elválasztása és a hatalom korlátozása. Nem fért bele az autonómiák kiépülésének jótékony hatása, de a polgárosodás, s az állampolgári jogegyenlőség eszméje sem. S ha már olyannyira keresztények leszünk újra, akkor talán a szolidaritásnak is lenne helye az európai civilizáció alapértékei között. Meg a szubszidiaritásnak. Nem lenne haszontalan e hiánylista okainak firtatása sem.*

A másik lehetőség, elfogadni vitaalpnak az általa felkínált négy értéket, illetve azoknak a kudarcba fulladását vizionáló magyarázatot. Nem kellene nagyobb erőfeszítést tennünk annak érdekében, hogy belássuk és bebizonyítsuk: valamennyi állítása féligazságokra épül. Meglévő, valós és tényleges veszélyeket rejtő tendenciákat abszolutizál, s minden olyan egyebet figyelmen kívül hagy, ami az állításait nem támasztja alá. Mondhatnánk: politikusbeszéd...Az is. Politikusbeszéd, aktuális politikai célokat szolgálva. *Az egész szűkítő karakterű logika azt a célt szolgálja, hogy a végén felfedje a varázskártyát: ebből a reménytelen és kiüttalan helyzetből mi magyarok, pontosabban: én, Orbán Viktor tudom csak a kiutat.*

Ki is mondja: jövőre sorsdöntő választások lesznek Európában. A bevándorlás párti, megbukott RÉGI erőket le fogják váltani az európai határokat megvédeni képes, migránsellenes politikát képviselő ÚJAK. A hatvannyolcasokat a kilencvenesek. A liberális-nemdemokratákat a kereszténydemokraták. A globalistákat a nemzeti szuverenitást védők. S honnét lehet tudni, azt, hogy ki kicsoda? Tessék engem figyelni, én hozom a Jövőt. (Ahogyan Lakner írja: „Orbán világában minden iránytű egy irányba mutat: órá.” ...majd, később: „Orbán éppen nem kimenni készül Európából, hanem minél mélyebben beléje fúródni, és átformálni, amennyire csak bírja.”)

Mi következik mindebből? A sok lehetőségből vegyük szemügyre először is talán azt, ami abból vezethető le, hogy az itt összefoglalt orbáni világkép meglepően kerek, logikus és minden következményével együtt elfogadható. Legalábbis azok számára mindenképpen az, akiknek a tájékozódási lehetőségeit szigorúan határolja körül a 2018-ra csaknem teljességgel kialakított magyar médiavilág bezártsága. Ők el fognak menni választani, s ha csak rajtuk múlik, akkor a májusi uniós szavazásokon a Fidesz minden korábbit felülmúlón nagy győzelmet fog aratni. Mert ők pontosan és minden más társadalmi csoportnál mélyebben fogják átélni, hogy Európát ezúttal a szavazófülkében lehetséges és kell a migránsözönytől megmenteni. Egy másik lehetőséget viszont e beszéd ahhoz adhat, ha úgy értelmezzük, hogy elegendő támpontot nyújt mindannak a megértéséhez, amit már április óta hallhattunk és láthattunk:

- Először is, **harc lesz**. Választási harc lesz jövő májusig, s nagyot tévedett mindenki, aki azt hihette, hogy most legalább négy évig nyugalomra számíthat. Minden korábbinál nagyobb, hevesebb és **nagyobb tétre menő harc lesz**. Most egész Európát kell megvédenünk. (Migránsok híján mindenekelőtt saját magától...)
- Másodszor, ha választási harc lesz, akkor minden egyéb kérdés, probléma másodrendűvé degradálható. Azaz, az elmúlt egy évben már meg- és kiismert médiarealítások várnak ránk. (*'Van egy perce???'* Csak egy percünk lesz reggeltől estig.)
- Harmadszor: **kultúrharc lesz, mert e mostani háborúban a kultúrák ütköznek meg**. S ha már kultúrharc, akkor ki kell zavarni az értelmiségieket az aknamezőre. Először is a saját táborunk tutyi-mutyi, harcolni kevésbé akaródzó értelmiségi akadékoskodóitól kell sürgősen megszabadulni. (E folyamat mikéntjére és részleteire majd a kultúrharc jelen állapotáról beszámoló fejezetünkben alaposabban is kitérünk.)
- **A harchoz pedig ellenség is kell**, a kultúrharchoz pedig értelmiségi ellenségek. Ha nem akarnának harcolni, akkor majd kirugdossuk alóluk az intézményi háttereket. Nem

fognak még évekig az intézeti, egyetemi, szerkesztőségi szobáikban pusmogni és újra megcsócsálni, hogy mit hallottak tegnap a Klubrádióban...Külföldi újságíróknak, Sargentiniknek fecsegni felelőtlenül. Nem fognak kézről kézre adogatni felforgató, keresztény-ellenes könyveket, folyóiratokat, újságokat, mert ilyenjeik már nem lesznek.

- És végre...**Budapest is megnézheti magát**, mert, ha ezt a száz-kétszáz ezernyi értelmiségit móresre tanítjuk, akkor nem lesznek olyan nagypofájú lázítók, akik a főváros népét még egyszer szembe mernék állítani az egészséges vidéki lakosság hűséges szavazataival. Nem szeretném még egyszer látni, hogy lehet elveszíteni a fővárosi 18 mandátumból tizenkettőt!

X X X XXXXX X X X X X X X

Lehet, hogy az elmúlt, alig félév tartogat még sok másféle lehetőséget, fordulatot is. Mindenesetre e fönti beszéd nyomán kirajzolódó forgatókönyv eddig megismert következményei alapján tényleg érdemes lesz hosszú harcokra felkészülni. Itthon is, Európában is. Egyelőre maradunk itthon és vegyük tüzetesebben szemügyre a jóváhagyott kultúrharc eddigi állását és értelmezését.

2. Kultúrharok, csaták és háborúk

Legutolsó összegzésünk megírásakor alig másfél hónapnyira voltunk az új (a régi-új) kormány megalakulásától, és az első döntések, lépések nyomán még csak találgattuk a jövőben fontossá váló ügyek, viszonyok, konfliktusok lehetséges sorrendjét. Annyit azért már akkor is sejtettünk, hogy a meglehetősen gyorsasággal útjának indított „kultúrharcnak” a későbbiekben még jelentékeny folytatása lehet.

Ritkán szoktunk saját, korábbi anyagainkból idézni, ezúttal azonban – negyedévnnyi távlatból-fölöttébb tanulságos, ahogyan e kultúrharc kialakulási folyamatait érzékeltük:

„Történt még a választások előtt, hogy a kormányzat hivatalosnak tekintett napilapjának a hasábjain elkezdődött egy olyan sorozat publikálása - Szakács Árpád...Ki az..? – tollából, amely hónapról hónapra haladva, tételesen vette számba a filmkészítőktől a folyóiratokig, a könyvkiadástól az irodalmi kánonig, a múzeumi kiállításoktól a színházi sikerekig – úgyszólván a mindennapi szellemi/termelési kultúra valamennyi területén azt, ahogyan a 'korábbi/bukott szoclíb alkotók' változatlanul megőrizték a maguk fölényét. Félreértés ne essék, eszünk ágában sincs belebonyolódni egy olyan szintű vitába, hogy Závada Páltól Pröhle Gergőig, Alföldi Róberttől Enyedi Ildikóig lehetséges-e, és érdemes-e ezernyi alkotót,

kultúrunkást egyetlen politikai hovatartozási címke alá besorolni. Ez nem a mi problémánk, hanem az illető újság és szellemi holdudvarának intellektuális horizontja. Amiért mégis mindezt szóba hoztuk: az a sorozat kapcsán kitört belső vitahullám hangneme, stílusa, közérzete és a belőle kihámozható hatalmi törekvések, politikai következtetések felsejlése.

E sorok írója rászánt fél napot arra, hogy végigolvasta mind a sorozatot, mind pedig az azóta közölt hozzászólási hullám írásait. Némi megdöbbenéssel és meglepetéssel érzek az egykori Csurka/íff, Fekete Gyula/, a nemrég elhunyt Lovas István/ és a többi kultúrfrontharcos egykori szellemiségének, világvége-hangulatának újbóli tobzódását. Mintha újból 1992-t íránk, mert huszonhat év múltán újból elemi erővel tört felszínre a magát nyolc évnyi Fidesz-kormányzás elmúltán is mellőzöttnek, kiszorítottnak, kellően el-még meg-nem-ismertnek tartó, magát „nemzeti érzelmű értelmiségnek” tartó harcias csoportosulásnak az a fajta követelődző, már-már hatósági segítséget igénylő harsány csatakiáltása, amit nem lehetséges másként, hanem csak az erőteljes politikai nyomásgyakorlás különlegesen tanulságos példajaként értelmezni.

Aki ezt a sorozatot és a hozzászólásokat végigolvassa, az megfelelő képet alkothat magának arról a felfokozott leszámolási hangulatról, amely a mai Fidesz-kormányzati elitet körbe veheti oly alkalmakkor, amikor Kötcsén, a Várbazárban, a tusványosi rendezvényen, s bármely más, zártabb körben e megsértődött, örökös vereségtudattal megvert társaság tagjaival találkozik. Szóval, ez a hozzáállás, közérzet lehet a mai, szűkebb politikai elit számára a mérvadó értelmiségi politika alapja. E sorozat nyomán már a legkevésbé sem csodálkozunk az MTA ellen indított támadásokon, legfeljebb csak azon, hogy ez a patinás épület hogyhogya nem gyarapítja még Mészáros Lőrinc leendő szálloda-portfolióját, vagy miért nem szolgálja a Kedves Vej és a Leány idegenforgalmi ambícióinak kielégítését? Végül is, nagyon jó helyen, szép kilátásokkal megáldott helyen van, és a kedves papa majd az új munkahelyéről, a budai oldalról, nap közben még szemmel is tarthatná őket. /Amúgy ez a figyelem nagyon is rájuk férne. /

Igazán komolyan és jó szívvvel, ma még kellő higgadsággal tudjuk ajánlani minden kedves Olvasónknak, hogy nézze már meg ezt a sorozatot, és ha elolvasta, gondolkodjon el lehetséges tanulságai felől is.” -

// Előző -46. sz.-kézirat 93. és 94. oldaláról./

Nos, a folytatás korántsem alakult olyan kedélyes hangulatok mentén, mint ahogyan arról június végén vélekedtünk. Bevezetéképpen csak egyetlen, igaz, meglehetősen elméleti ízü megfontolást gondolnánk felidézni. Egyszer volt, hol nem volt, élt a XX. században - balszerencsére, leginkább a Mussolini-korszakban – egy Antonio Gramsci nevű marxista gondolkodó, aki mindennek a tetejében még az olasz kommunista párt meghatározó vezetője is volt, amíg élhetett. Gramsci a század egyik legjelentősebb baloldali gondolkodójaként kitüntetett jelentőségűnek vélte az egyes társadalmakon belül a 'kulturális szféra fontosságát' és úgy vélte, hogy hegemon hatalmi pozíció a kulturális területen megmutatkozó dominancia nélkül hosszabb távon nem tartható fenn.

E gondolatokat egykori tanszékünkön Fellegi Tamás olyannyira megkedvelte, hogy valamikor a nyolcvanas évek legelején /1981-ben? / jogi kari disszertációját Gramsci hegemonia-elméletéről írta. Lényegében ugyanezen időkből, a korai nyolcvanas években ő lett az éppen megalakuló Bibó kollégiumban a frissen érkező fiatalok Orbán, Kövér, Simicska, Fodor stb./ egyik elsősorú tanítója, akikre Fellegi iskolázottsága meglehetősen mély hatást gyakorolt. Mindez csak azért jutott ennyi év távlatából mostanában az eszembe, mert a 2018 nyarán virágába borult/borított legújabb kultúrharc teoretikusainak érvei fölöttébb azonosak Gramsci egykori elméletének alapjaival.

Ezen a ponton befejeznék az emlékezés bokrainak bolygatását; Gramsci lényegében úgy gondolta, hogy az olyan monolit politikai/hatalmi szerkezetekben, ahol a természetes tagolódás nem tud politikai tagolódásként kifejeződésre jutni, ott a politikum előbb-utóbb kulturális harcok formáját fogja öltetni. Ilyen rendszerekben ezért aztán a valóságos politikai küzdelmek úgy folynak, mint a szembekötődésben - csak éppen sötétben.

Vissza is térnék 2018 nyarának és koraószének magyarországi kultúrharcainak elemzéséhez: szembekötődés van, kultúrharc is van, de leginkább sötétség van.²

2.1.A folyamatról - röviden

Az origó ezúttal a hivatalos kormánylap, a Magyar Idők hasábjain volt azonosítható. A sok-sok hónapja gomolygó sorozat jelenleg a tizenvalahányadik részénél jár már, s nem kétséges, hogy e lap szorgos olvasói a sorozatot úgy értelmezik, mint valamiféle hivatalos/kormányzati

² Antonio Gramsci jelenkori ismeretlensége, illetőleg a nyolcvanas évekbeli Orbán-kapcsolat homályba vesztésében igen nagyot tévedtem. Már kéziratunk befejezése után találtam rá Békés Márton egy olyan írására, amelyben az én öntudatlan sejtésemet már mint végig gondolt és vállalt elméleti alapozásként láthattam viszont. Mint e jelenkori kultúrharc egy alapvetéseként:

http://mandiner.hu/cikk/20180731_bekes_marton_gramsci_jobbról

útmutatást, s ennek megfelelően vonják le a következtetéseket is. Egészében nézve, ma már alig akad olyan szellemi termelési terület, amely ne kapta volna meg a maga elégtelen bizonyítványát a könyvkiadástól a rockzenéig, a történészektől a filmesekig.

(Később megpróbálunk mindezekről valamivel részletesebb képes is nyújtani.) A sorozat, valamint a hozzá kapcsolódó fontosabb írások listája itt látható: <https://magyaridok.hu/szakacs-arpad-kinek-a-kulturalis-diktaturaja/>

Következő lépésként a megszokott - általunk is bőséggel emlegetett - tusványosi rendezvényen, mintegy előéneklésként, a kormányfői szózat előtti napokban került sor arra a pódiumbeszélgetésre, amelyen három, autentikusnak tekintett főszereplő ízelgethette a harc eddigi állását. A szereplők az itt felmutatott produkcióikat a következő hetekben a hazai média szinte minden lényeges szegmensében újra bemutatathatták. Közülük az addig kevésbé ismert Békés Márton egy időre a háborúskodás elsőszámú teoretikusává küzdötte fel magát. https://index.hu/belfold/2018/07/26/1_simon_a_valasztok_bennunket_valasztottak_meg_nem
https://444.hu/2018/07/26/1-simon-nem-tudom-hogy-miben-szocializalodtatok-erdelyben-de-ne-menjunk-el-ebbe-az-iranyba_az_irokat/

Az előzenekarok után jött a kormányfői megerősítés, amikor is ezt a harcot a teoretikus magasságokba emelte fel a személyes jóváhagyásával. Mindeközben, látszólag e vitáktól függetlenül állandósult az új erős miniszter, Palkovics úr szakadatlan tusakodása az MTA vezetőivel, némileg tágabb keretek között nézve: a kutatói szabadság újra definiálásának nyíltan hangoztatott igényeivel. A nyár elején megkezdődött tusakodást az elmúlt negyedév során újabb és újabb fordulókat követték. E sorok írásakor az akadémiai szféra szénája nem áll túl jól, legutolsó híreink szerint az egyes intézeteknek be kellene olvadniuk a megfelelő egyetemi közegek világába. Úgy, hogy a sokezeres kutatói népességre meglehetősen kellemetlen körülmények várnának. Nem tudunk szabadulni attól a gyanútól, hogy eme szándékkal erőltetett fordulat mögött szintén a megmaradt autonómia, az alkotói függetlenség közvetlenül állami ellenőrzés és irányítás alá helyezése lenne a legfontosabb mozgó rugó. Magyarán, ez a hónapok óta tartó huzavona nagyon is beleillik a kultúrharc logikájába. Az MTA-vitáról:

<https://merce.hu/2018/07/11/palkovics-szisztematikusan-zilalja-szet-a-hazai-tudomanyos-eletet/>

<https://qubit.hu/2018/07/09/lovasz-laszlo-a-tudos-szabadsaga-nem-olyan-mint-egy-playboy-szabadsaga>

http://mta.hu/tudomany_hirei/alapkutatasi-kiskate-108879

https://index.hu/kultur/media/2018/07/09/mta-ba_beepult_sorosista_ugynokokat_leplezett_le_a_kormanymedia/

Valami hasonlókat kellene felfedeznünk a NAT kapcsán augusztus vége körül kipattant konfliktusok eddigi állásából is. Történt ugyanis, hogy a háttérben az a fajta, csaknem két éve tartó szakmai előkészület csordogált – akadémiai koordináció és irányítás mentén... -, amivel a legújabb kormányzati felállás képviselői mintha a legkevésbé sem lennének elégedettek. Merthogy e munkálatokban nem látják kellő erővel viszont az időközben felfedezett és deklarált nemzetmentő elveiket. (Nem is láthatják, mert e munkálatok kezdetekor a résztvevőknek erről kevés fogalmuk lehetett.) Nem kell sok képzelőerő ahhoz, hogy ezen a mellékhadszíntéren újfent a kultúrharcos szándékok erőteljes érvényesülését érzékeljük.

/A részletekről ld.: Iskolapélda. HVG, aug. 30./

Párhuzamosan a fentiekkel, figyelemreméltó változásokat láthattunk a média világában is. A Simicska-birodalom megroppanásáról majd más helyen fogunk megemlékezni, mindenesetre a Hír-tévé bedarálása nagyon is beleillik az összképbe. Már komolyabb fejtörést okozhat a kormányzati szellemiséghez szorosan kötődő két folyóirat gyors lefejezése, mert mind a Kommentár, mind pedig a Századvég eddig annak a jobboldali/konzervatív szellemiségnek voltak a hordozói, amelyek az újabb választási győzelem után talán éppen a megerősödésüket remélhették.

https://index.hu/belfold/2018/09/24/egy_kormanykritikus_tanulmany_miatt_bevoztak_a_szazadveg_folyoiratot_lemondott_a_szerkesztobizottsag/

https://hvg.hu/itthon/20180924_Egy_iras_miatt_hullottak_a_fejek_egy_Szazadvegfolyoiratna

1

https://hvg.hu/itthon/20180815_Beleolvad_a_NERbe_a_Kommentar_is

S végül, a kultúrharcos folyamat szerves tartozékának vélhetjük azt is, hogy az egyes stációk során soha nem mulasztották el **nevesíteni is azon személyeket**, alkotókat, művészeket, tudósokat, kutatókat, akiknek negatív megbélyegzése révén talán jobban bizakodhattak a hadjáratok sikerességében. Igaz, e nevesítések a legtöbbször a bulvármédia nem különösebben bonyolult működési mechanizmusainak igénybevételével történtek. Ebben leginkább a TV 2 és a kormányzati szennybulvár járt élen, vagyis ama fórumok, amelyeket nagyon nehéz párbajképesnek tekinteni, és a vádjaikra érdemben válaszolni. Nincs is nagy kedve mindehhez még a leginkább érintetteknek sem. Mindenképpen a folyamat irányítottságát és végiggondoltságát jelzi azonban az, hogy a legszűkebb olvasottságú orgánumoktól a

legnagyobb néző- és olvasóközönséghez (igaz, meglehetősen primitív eszközökkel) meglepően hamar eljutnak ezek a lejáratási szándékok.

Az állandósuló személyeskedés nemcsak praktikus, mert a bűnbakoknak azonnal arcuk és nevük lesz, hanem szolgálhat egyéb célokat is. Például a szorongás és a félelem terjedését, mert így egyre szélesebb körökben aggódhatnak amiatt, hogy ők majd mikor kerülnek kipécézésre. Néhány hónapnyi személyeskedés gyakorlatán áttekintve kevésbé lehet valami átgondolt szisztémát látni mindebben. Hacsak azt nem, hogy igyekeznek „kipróbált” nevekkkel operálni, mint pl. Heller Ágnes, Parti Nagy Lajos, Alföldi Róbert, azaz olyanokéval, akiknek a lejáratásában a korábbi szélsőjobboldalnak már jelentős múltja volt. Az újabban kipécézettek közül azok jöhetnek kapóra, akiknek a jobboldal - vélt, vagy valós - kitüntetett témáiban van fel- és kihasználható véleménykülönbsége a kánont építőkéhez képest. Így kerülhet elő pl. Romsics Ignác is a Trianon-fóbia okán.

<https://24.hu/belfold/2018/07/30/romsis-ignac-a-kulturharcrol-ki-szolhat-trianonrol-es-hogyan/>

Eddig a 'kulturharcnak' becézett folyamatnak leginkább a formai jegyeit vettük szemügyre, érdemes azonban néhány tartalmi összefüggés segítségével valamivel mélyebb rétegekbe is behatolnunk.

2.2. Dimenziók és szereplők

Az eddigi erőfeszítéseknek világosan megkülönböztetők az intézményi/ágazati és a személyi szintjei. Az intézményi szinteken gondosan sor kerül valamennyi ágazatra kezdve az irodalmi élettől, a színházakig, a képzőművészettől az oktatási, filmes, zenei és tudományos fellegrákokig. Van, ahol a vezetők tevékenysége lett kritika tárgya, s akad, ahol az alaptevékenység ideológiai tisztázatlansága adott okot a nyilvános lejárásra. Lényegében mindegy is, mert aligha akadhat olyan kulturális fórum, intézmény, amelynek a működésében ne lehetne bármiféle 'elhajlás' kimutatni.

Nincs szándékunkban ezt a képtelen rágalomhadjáratot részleteiben is bemutatni, megelégednénk csupán egyetlen jellemző példával. A Nemzeti Galéria jelentős hazai és külföldi figyelmet aratva létrehozta a XX. század egyik legkülönösebb képzőművészenek rangos kiállítását Frida Kahlo életművét bemutatva. S akadt hozzá kormánypárti bíráló, aki abban fedezte fel e kiállítás ideológiai veszélyeit, hogy felpanaszolta a művésznő valaha volt kapcsolatát Trockijjal. (E kapcsolat nem volt ugyan titok, de azt sem ártott volna hangsúlyozni, hogy az emigrációban élő, s ott hamarosan meggyilkolt Trockijnak ekkor már aligha lehetett bármiféle kapcsolata az ekkor tomboló sztálinizmussal. És egyáltalán - hogyan jön mindez a

festményekhez? Nyilván úgy, hogy a gyanútlan magyar, nemzeti érzelmű, tiszta lelkű néző a képek láttán rejtett kommunista vírust kaphat, mint az Angliába emigrált egykori orosz kém...)

https://index.hu/kultur/2018/08/10/a_mexikoi_nagykovet_szerint_frida_kahlo_elsosorban_mu_vesz_volt/

<https://magyaridok.hu/velemeney/igy-nepszerusitik-a-kommunizmust-allami-penzbol-3291221/>

A kultúrharc eddigi folyását elemezgetve nem is oly könnyű azonosítanunk a meghatározó frontvonalakat. ***Látszólag - és a deklarációk szintjén - a magához térő és magának domináns szerepet igénylő nemzeti elkötelezettségű, keresztény szellemiségű kultúra képviselői vívnák a harcot a bukott liberális/baloldali szellemiséggel.*** A helyzet azonban az, hogy a megcélzott tábor képviselői legfeljebb szórványos publicisztikák szintjén és igencsak visszafogottan nyilvánulnak meg, és akkor is inkább a konkrét örültségek kapcsán... Egyelőre csak az egyik tábor, a támadó fél vonult ki a harcmezőre, talán várna is a végső összecsapást, a másik tábor csapatai azonban egyáltalán nem láthatók. Talán azért, mert az ellentábor felfegyverezve egyáltalán nem létezik. Legfeljebb úgy, mint a Soros-terv, vagyis olyankor és úgy, ahogyan megálmodják őket. Időnként egy-egy megtámadott személy visszavisszaszól a kultúrharcosok nagy-nagy örömeire, mert ilyen estekben végre tényleg csatamezőre álmodhatják magukat.

Sokkal bonyolultabb annak a megítélése, amelynek leírását már többen is megkezdték, az, t.i., hogy ez a harc a jobboldali tábor belső ügye. Lényegében azon a blokkon belüli engesztelhetetlen harcról van szó, amely még 2010-ben egységesen állt a Fidesz mögött - mindenütt. A Professzorok szervezeteitől a folyóiratokig, a szakértői stáboktól a médiaszereplőkig a Fidesz számtalan konzervatív, polgári, keresztény és hangsúlyozottan magyar érdekeket képviselő értelmiségit mozgósíthatott akkoriban. Főként a baloldali/liberális koalíció politikai leváltása érdekében.

E fura helyzet bemutatására talán egy olyan idézet lehet leginkább megvilágosító erejű, melynek szerzője sok éven át a hazai konzervatív jobboldal köz- és elismert újságírója volt. Érdekes ezúttal őt hosszabban is idéznünk: „*Erre a harcra nem volt érzékelhető igény a kulturális élet szereplői részéről, azt felülről gerjesztik. Jellemző, hogy az új frontvonalat megnyitók kínos és izzadságszagú erőlködésétől sokan azok közül is igyekeznek távol tartani magukat, akik érdekében állítólág ez az egész küzdelem zajlik.... Ez nem a híres népi-urbánus vita, nem klasszikus értelemben vett kultúrharc: nincs mélysége, nincsenek korszakos szereplői... Úgy sejtem az úgynevezett kultúrharc igazi célpontja a kritikus konzervatív értelmiség... A miniszterelnök... a Fidesz szavazóbázisának egyben tartásában látja a tartós*

siker garanciáját, ezért igyekszik elnémitani a belső kritikát. Inkább szerez újabb ellenségeket, próbálja lejáratni és áttolni a másik oldalra konzervatív, polgári bírálóit: tudósokat, volt politikusokat, újságírókat...” /Szerető Szabolcs: Konzervatívok a célkeresztben. Magyar Hang, szept. 7./ A szerző gondolatmenetének illusztrációjaként valóban érdekes és tanulságos áttekinteni azoknak a névsorán, akikkel az ÚjFidesznek az idén meggyűlt a baja, avagy fordítva: nekik lett elégük az új stílusból, bár... korábban az ő elkötelezettségük nem volt kérdéses. (Bod Péter Ákostól Jeszenszky Gézáig, Pröhle Gergelytől Hammerstein Juditig igen hosszú és elgondolkodtató ez a névsor.)

Mindehhez nagyon kevés kommentárt érdemes hozzá tennünk, de lenne itt még egy fontos metszet, mégpedig ama harcosoknak a motivációja, akik ebben az egészben nyakig elmerülve vesznek részt. Az egykori Orbán-kormány egyik korábbi tagja minderről a következőket mondja: „... *a politikai hatalom legitim gyakorlóit körül kialakult egy réteg, amely úgy véli, hogy ő is „„választást nyert”*”, és *otromba stílusban ítélkezhet a tudományban, a művészetben, választhatja el az értékest az értéktelentől, nélkülözve mindehhez a kellő szellemi háttérrel, a műveltséget, a képzettséget, az intelligenciát. Nevezhetjük ezt a szellemi középszer diadalának is.*” /Pálincás József: **Ha az elit bunkó módon viselkedik, az elzülleszti a társadalmat.** Magyar Hang, aug. 17./ Talán e meglátáshoz illeszthető néhány szakíró abbéli megfigyelése, miszerint e kultúrharcnak a kormánypárton belül lehetséges generációs metszete is. Ezt úgy kell érteni, hogy a közigazgatási/kormányzati apparátusokba viszonylag hamar és nagyon fiatalon lehetett az elmúlt években karriert csinálni. Viszont a kulturális életben a teljesítmény/korábbi tekintély súlya lelassította ezeket a karrierutakat, s ezen a hiányosságon az új generáció a radikalizmus fokozásával szeretne segíteni.

S végül, de nem elfeledve: van, aki nem titkolt megvetéssel így intézi el az egészet: **„Kultúrharchoz kultúra kell...”** /Kolosi, 168 óra, júl. 26./

2.3. Kilátások, következmények

Az emlegetett „szellemi középszer” kulcsfiguráit az elmúlt hónapok során a hazai médiumok többször is bemutatták. A HVG tanulmány-alaposságú elemzése például egyenként végig vette az öt, legtöbbet szereplő kulcsfigura eddigi életútját, szellemi teljesítményét és arra a meglepő eredményre jutott, hogy a szélrózsa minden irányából érkező, alig lehet bármiféle közös értékrendet találni közöttük.³ Hacsak azt nem, hogy valamennyien alappal érezhették magukat eddig mellőzetteknek. Mindenestere, az egyikük - Békés Márton - elvállalni látszik e kultúrharc

³ Hont András: Házmeztérttempó. HVG. Szept. 6. 6-10.o.

legfőbb ideológusának szerepkörét.⁴ Mondanivalója lényegét nagy vonalakban négy tézisére építve próbáljuk bemutatni:

- A kormánypárti elkötelezettségű értelmiség úgy érzi, hogy hiába van harmadszor is kétharmad, „mert a kulturális intézményrendszer még mindig a liberális körök befolyása alatt áll.”
- „...az ellenzéki formációk politikai kudarcaik után megmaradt energiáikat a kultúra területén mozgósítják...”
- Vége az elitista gondolkodásmódnak, helyette „...populistának kell lennünk, az egész társadalom érdekeit kell figyelembe vennünk...”
- Az ő forradalmiságuk „... a korszakváltást, a lendületet, a szabadságvágyat tükrözi. Amíg Magyarországnak egy olyan, nálánál hatalmasabb, antidemokratikus struktúrával kell megbirkóznia, mint Brüsszel, és amíg Soros Györgyöt, ezt a gátlástalan tőkespekulánst filantrópnak nevezik világszerte, addig igenis mi vagyunk a forradalom...” / Békés Márton: „MI vagyunk a forradalom” Magyar Hang. Júl. 20. /

Mindez nagyon is kvadrál mindazzal, amit Orbán Viktor Tuszányoson meghirdetett. Vagy a kormányfő tanul Békés Mártontól, vagy fordítva, esetleg mind a ketten azonos szellemi háttérben merítkezve látják feltűnően hasonlóan a világot. (De...miért kell ebbe a kultúrát is belekeverni?) Egyszóval, ennek a kultúrharcnak az eddigi lefolyása inkább még csak házon belüli csatározásoktól volt hangos, de az az érzésünk, hogy mindez csak a kezdet volt. S talán Radnóti Sándornak lesz igaza, hogy színvonalas vita és színvonalas partnerek híján mindebből legfeljebb listák készítésre telik majd⁵. Majd? Máris.

Számos jele van már eddig is annak, hogy a házon belüli rendrakás után a harcosoknak bőven akad még megvívandó csatájuk. S azt sem véletlenül mondotta Orbán Viktor tusványosi beszédében, hogy az új korszak küzdelmeit a kultúrák harca jelenti majd. Legyünk jóhiszeműek és egyelőre tételezzük fel, hogy tényleg „csak” erről lesz majd szó.

⁴ Békés Márton figyelemre méltó aktivitást mutat fel mint kulturális főideológus, médiaszereplősei páratlanul sűrűek, ehelyütt beérjük néhány alapvető írásának megidézésével:
http://mandiner.hu/cikk/20180731_bekes_marton_gramsci_jobbról ;
[http://mandiner.hu/cikk/20180908_bekes_marton_ma_mi_vagyunk_a_nyugat;](http://mandiner.hu/cikk/20180908_bekes_marton_ma_mi_vagyunk_a_nyugat;_yugat?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201810)
http://www.hetek.hu/interju/2018/ma_mi_vagyunk_a_nyugat?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201810; ..és még egy fölöttébb tanulságos dokumentum: még a választások előtt két hónappal a házi ideológiai műhelyben lényegében a nyári, tusványosi beszéd valamennyi tézisét a kerekasztal résztvevői elmondták, Békés Márton is: http://latoszogblog.hu/blog/kulturharc_2018

⁵ Radnóti, 168 óra, júl. 26.

Zárszóként még annyit megjegyeznénk, hogy egy „hagyományos” értelmiségi - egy igen szép és okos esszében - végig vette a XX. század hazai kultúrharcainak a történetét, s azt mutatta ki, hogy a hatalmi szférából elindított kultúrharc soha nem hozta meg a politika győzelmét, mert nem is hozhatta. Hosszabb távon valamennyi ilyen törekvés vesztesre van ítélve. *„A most induló kultúrharc is az autonómia vívmányait kívánja megnyirbálni vagy eltörölni... és percmemberkéket hatalomhoz juttatni, kánonná merevíteni...A kultúrharc senkinek sem jó, legkevésbé azoknak, akiket a fegyverek célba vesznek Van azonban egy akaratlan előnye. A társadalmi és kulturális élet útvészítőiben segít megtalálni a helyünket. Élesebb határvonalat húz a selejtes vagy középszerű és az igazi érték közé. Erős javaslatot tesz arra, hogy mit válasszunk, merre orientálódjunk. Leleplezi az álságos manipulációkat.”* /Tverdota György: Modernnek lenni mindenestől. ÉS. Aug. 17./

Irodalom a kultúrharchoz:

- Tértfoglalás. HVG, júl.19. /Hamvay Péter/
- Bögyörő és Parnasszus. Magyar Narancs vezércikke. Júl. 19.
- MI vagyunk a forradalom. Békés Márton-int. Magyar Hang. Júl. 20.
- Picsába Kanttal is. ÉS, júl. 2. /Váncsa István/
- Az eltűnt idők nyomában. 168 óra, júl. 20. /Gábor György/
- Szárnyat igéz...gondolatok a kultúrharcról. Magyar Hang, júl. 20./Csikós Attila/
- Kultúrharchoz kultúra kell. 168 óra, júl. 26. /Radnóti Sándor, Kolosi Tamás, Szóts Géza/
- Ó jertek énekelni kánont... HVG. Aug. 9. /Balavány György/
- Kultúrkampf a Fidesz pitvarában. Magyar Hang, aug. 3. /Torkos Matild/
- Ha az elit bunkó módon viselkedik...Magyar Hang, aug. 17. /Pálinkás József-int./
- Dzsender a dzsendertelenségben. HVG. Aug. 17. /Tóta V./
- Modernnek lenni mindenestől. ÉS: aug. 17. /Tverdota György/
- A kultúrharc végvárai. MnCs. Aug. 23.
- A művészet nem kultúrkampf. Magyar Hang. Aug. 24. /Szabó Tamás/
- Kell egy tükör, amibe bele tudok nézni...MH, aug. 31. /Máté Gábor-int./
- Iskolapéllda. HVG. Aug. 30.
- Konzervatívok a célkeresztben. MH. Szept. 7. /Szerető Szabolcs/
- Ház mestertempó. HVG: szept. 6. /Hont András/
- <https://tldr.444.hu/2018/08/13/nyary-krisztian-nem-igazan-szomit-mit-akar-a-hatalom>
- <https://tldr.444.hu/2018/09/25/a-kulturharc-vegso-soron-arrol-szol-hogyan-lehet-elni-a-ketharmadok-orzagaban--->
- <https://24.hu/belfold/2018/07/30/romcsis-ignac-a-kulturharcrol-ki-szolhat-trianonrol-es-hogyan/>

- http://hvg.hu/itthon/20180919_szajkosar_orban_viktor_kotese_kulturharc_szakacs_arpad_magyar_idok
- https://index.hu/belfold/2018/07/10/fidesz_kulturpolitika_ner_vita_neofita/
- <https://figyelo.hu/szoveg/v/a-sokszinuseget-nem-lehet-betiltani/>

3. A nyárvégi nagy külpolitikai sláger: a Sargentini-jelentés

Összegzőnk megírásának pillanataiban - október harmadikán – a magyar parlament azért ült össze, hogy elfogadja a Sargentini-jelentést elutasító határozatot. Azt a jelentés, amelyet az Európai Parlament szeptember 12-én 448 igen, 197 nem, valamint 48 tartózkodás mellett, azaz, aki tud számolni, annak nem nehéz dolog ezt belátnia: egyértelmű fölényel, elsöprő, kétharmados többséggel fogadott el. (Van az ügy, hogy az ember csak azt a kétharmadot képes elfogadni, amit maga állított elő.)

Magyarország nem gyakran kerül a nemzetközi érdeklődés középpontjába. Szeptember közepén azonban legalább tíz napon keresztül úgy tűnt, hogy az európai közvélemény megkülönböztetett figyelemmel követi azt a példátlan eseményt, amely az említett szeptember 12-én megtörténhetett. Megnyílik az esélye annak, hogy egy európai tagállammal szemben ama hírhedett, de eddig még sohasem alkalmazott „7. cikkelyt” érvényesítsék.

(Eme híres eszköz leginkább azon renitens tagállamokkal szembeni eljárásokat, szigorításokat teszi lehetővé, amelyek rendszeresen megsértik az Európai Unió alapvető dokumentumaiban foglalt alapértékeket. Használhatósága, bevethetősége még a legszűkebb szakjogászai körök számára sem tűnik túlzottan alkalmazhatónak. Erről bővebben lehet itt olvasni: <https://jog.tk.mta.hu/blog/2015/01/az-eu-szerzodes-7-cikke-valoban-atomfegyver>)

A szavazás napjához közeledve, a második szeptemberi hétvégén már az egész európai média azt találgatta, vajon meglesz-e az érvényes határozat meghozatalához szükséges kétharmados többség. Előre bocsájtva néhány fontos körülményt, nem árt azt sem jeleznünk, hogy bármennyire is Magyarország ült a szégyenpadon, ezúttal mégsem mi voltunk a legfontosabbak, hanem sokkal inkább

- az EP-ben legnagyobb létszámmal rendelkező EPP /Európai Néppárt/ belső erőviszonyainak a felmérhetősége,
- az aktuális német belpolitikai küzdelmek állásának lemérhetősége,
- a tagadhatatlanul komolyabb vezetői ambíciókkal felbukkanó francia elnök, Macron lehetséges támogatásának az esélye,

A felsorolt három összefüggést pedig az teszi különösen hangsúlyossá, hogy ez az ősz már kampány-főpróba, mert fél szemmel valamennyi uniós politikus a jövő májusi választásokra sandít. Az pedig igen talányos kérdés, hogy az új választások eredményeképpen megmarad-e az eddigi négy, nagyobb politikai család a leendő parlamentben, avagy lesz egy újabb, radikálisabb csoport is. S végül az a kérdés: a jelenlegi uniós elit tud-e, képes-e és akar-e egyértelmű politikai üzenetet küldeni Európa szeparatista vezetőinek.

A felsorolt tényezők közül a legutolsó kettőben a magyar kormányfő erősen érintett, akár azt is állíthatjuk, hogy éppenséggel kezdeményező szerepet betöltő politikusnak tekinthető. Nem sokkal a végszavazás előtt, meglátogatta Olaszországban azt a Salvinit, akit a jelenkori uniós felállás egyik lehangosabb kihívójának tekintenek, ezért a pillanatnyi politikai hangulatban ez sem lehetett elhanyagolható tényező. Mindezeket két okból tartottuk fontosnak előre bocsájtani.

Egyrészt annak magyarázataként, hogyan fordulhatott elő az, hogy a jelentésben tételesen szereplő ügyek, panaszok, kritikák többségéről a későbbiekben alig esett szó, hanem az egész vita el- illetve felcsúszott a legszélesebb európai politikai diskurzusok világába. Másrészt azért, mert a jelentésben foglalat panaszok túlnyomó többségét már öt évvel ezelőtt az ú.n. Tavares-jelentésben megismerhette az Unió, az európai közönség, a döntésre hívatott politikusok többsége, s akkor mégis elmaradt az egyértelmű elmarasztalás. (E jelentésről lásd emlékeztetőként: https://hvg.hu/itthon/20130703_tavares_jelentes_szavazas) Érdemes azonban legalább egy hosszabb bekezdésben emlékeztetni az öt évvel ezelőttihez képest megváltozott külső körülmények lényegére:

- akkor még az Európai Néppárt szolidáris volt Orbán Viktorral,
- akkor még előtte voltunk a menekültválságnak,
- akkor még kevésbé látszott Orbán jelentékeny politikusnak,
- akkor még előtte voltunk a Brexitnek és az alkalmi szeparatizmust nem tekinteték nagyobb vétkeknek,
- akkor még egészen másféle tónusa lehetett az oroszokkal való kokettálásnak,
- az akkori amerikai elnök nem folytatott nyíltan Európa-ellenes politikát, ezért a belső szolidaritás is kevésbé tűnt fontosnak,
- akkor még csak egyszeres-kétharmados volt Orbán Viktor...

A világ is, Európa is, az EP és Orbán Viktor is sokat változott 2013 óta, és már a tavasz végén sejteni lehetett, hogy az idej elítélés sokkal keményebb lehet, mint a fél évtizeddel ezelőtti ejnye-bejnye. A hatalmas választási siker árnyékában, három nappal a Nagy Győzelem

után, vajon melyik kormányzati férfiú vehette komolyan április 11-én azt, hogy az EP emberi jogi szakbizottságában egyértelmű többséggel fogadták el a Sargentini-jelentés szövegének legelső változatát? És ki figyelte erre egyáltalán Magyarországon?

Júniusban azonban már látszott, hogy az őszi szavazás és várhatóan elítélő határozat nehezen lesz elkerülhető. Június 26-án, a LIBE (az EP talán legjelentősebb bizottsága, a belügyi, állampolgári jogi és igazságügyi bizottság) is zöld utat adott a jelentésnek, ettől kezdve már csak a szavazási nap kitűzése lehetett kérdéses.

https://hvg.hu/itthon/20180625_LIBE_bizottsag_elfogadas_kulonjelentes

https://index.hu/kulfold/2018/06/25/az_europai_parlamentben_elfogadtak_a_magyar_joga_llamisagrol_szolo_kulonjelentes/)

Tisztában volt mindezzel Orbán Viktor is, nem véletlenül váltott stílust, hangerőt és melegítette föl az összes korábbi, Unió-ellenes mondanivalóját a nyáron. (Ennek részleteiről összegzőnkben a tusványosi beszéd kapcsán bőszéggel írtunk, ehelyütt csak a vezérfonalát érdemes még egyszer visszaidézni.) S ha visszaidézzük a nyárvégi megnyilvánulásait, akkor láthatjuk azt a szisztematikus erőfeszítést, amellyel a saját táborát felkészítette a jelenlegi Unióval folytatandó, megállás nélküli küzdelemre.

Nagyon hamar belátta, hogy a Sargentini-jelentés elfogadását nem lesz lehetséges megakadályoznia, de abban talán az utolsó pillanatig bizakodhatott, hogy német testvérpárja nem fogja cserben hagyni, és legalább a kétharmados szégyen lekerülhetővé válhat. De Manfred Weber is további uniós ambíciókat érlel, és ez volt az a pont, ahol ezeket az álmokat ezúttal nem volt hajlandó a korábbi Orbán-barátság kedvéért sem feláldozni. A szavazást megelőző napok manővereiről már a hazai portálok is bőszéggel beszámoltak:

https://index.hu/kulfold/2018/09/06/weber_orbanek_semmilyen_engedmenyt_nem_fognak_kapni/

https://b1.blog.hu/2018/09/10/ha_weber_elszurja_a_magyar_kerdest_szerdan_amehetnek_a_bizottsagi_elnoki_tervei

http://hvg.hu/itthon/20180907_orban_viktor_vereseg_judith_sargentini_jelentes_eu

http://hvg.hu/gazdasag/20180907_Nem_keveset_veszithet_Magyarorszag_ha_vegigviszik_a_7_cikket

http://hvg.hu/gazdasag/20180907_Mar_Juncker_is_szabadulna_a_Fidesztol_az_Europai_Nep_partban

Ilyen előzmények után került sor a nem kis izgalommal fűszerezett szavazásra. S ez volt az az alkalom, amikor már a szavazás előtt felálltak a megfelelő táborok – anélkül, hogy a jelentés szövegét ismerték volna. Némely fórumok, orgánumok kétségbeesett kísérleteket tettek

arra, hogy legalább a komolyabban érdeklődők megismerhessék a terjedelmes jelentés tényleges szövegét, merthogy a hazai diskurzus nagyjából bele lett préselve a hazaáruló vs. igaz patrióta (egyébiránt, józan ésszel mérlegelve: teljességgel patológus) szembenállás kényszerébe.

A jelentés egyébként tizenkét fejezetbe tagolva, tételesen és részletesen ismertette ama jogsérelmek, elemi jogelvek áthágásának legtipikusabb megnyilvánulásait, amelyekről a magyar közvéleménynek már hosszú évek óta tudomása lehetett. Személyes véleményünk szerint e jelentés legnagyobb újdonsága éppen abban állt, hogy az általában vett jogelvek sérelmeinél nem állt meg a korábbi általánosítás szintjén, hanem konkrét jogesetekkel, nevekkkel és perekkel fűszerezett tárházat nyújtott mindarról, amit azelőtt legfeljebb az alapelvek szintjén vitatkoztak. Különösen áll mindez a” migránskérdésre”- ahol egyáltalán nem a magyar álláspont elméleti/politikai hátterét vitatatták, hanem az ügyintézésben tapasztalható, kiáltó jogsértések tényeit. Éppen ezért több mint képmutatás, amit a kormány akkor művel, amikor e jelentést igyekezett úgy beállítani, mint a migráns-ellenesség miatti büntetést.

A jelentés teljes, valamint némileg kommentált és rövidített szövegeit itt lehet megismerni:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2018-0250+0+DOC+XML+V0//HU>

<https://blog.atlatszo.hu/2018/09/mirol-szol-a-magyarfalo-sargentini-jelentes-elolvastuk-hogy-neked-ne-kelljen/>

https://nepszava.hu/3008575_itt-a-sargentini-jelentes-roviden-ha-nincs-turelme-vegigolvasni

Eljött a Nagy Nap, a hazai médiumok jelentős része egyenes közvetítésben tette lehetővé, hogy a vita teljes menetét megismerhessük. Miként Orbán Viktor hétperces hozzászólását is, amelyben egyértelműen a hazai választóközönség általa Európa-szkepszisre megnevelt részéhez beszélt, mintha csak kampánygyűlésen tehetné, Szekszárd főterén. (A Mandiner tudósításában beépítve meghallgatható a miniszterelnöki hét perc is...:

http://mandiner.hu/cikk/20180911_orban_magyarország_nem_fog_engedni_a_zsarolásnak

Érdemes utólag is figyelemmel meghallgatni: szemrehányás és kioktatás, amiért azt a Magyarországot marasztalják el, amely ezer éven át a vérét hullatta Európáért... amely a kereszténység védőbástyája, amely szembe mert szállni az oroszokkal... (*nem most, hanem 56-ban...*). Vártam, hogy előbb-utóbb előkerül a Dicsőséges '6: 3' is, de úgy tűnik, hogy hét percben ez már nem fért bele. Mondhatnánk azt is, hogy a politikai mellébeszélés olyan klasszikus és ritkán ennyire vegytiszta megnyilvánulását hallhattuk, amire hasonló példát aligha találunk. Mondhatnánk...? mondták is neki, nem is egy, nem is két felszólaló. De!

Nem ez a lényeg. (Orbán Viktor lényege.) Ő pontosan tudta, hogy csak látszólag beszél az ott ülő többszáz uniós képviselőnek, őt csak az a hazai közönség érdekelte, akinek mindebből majd össze lehet vágni azt az egy-két percnyi harciaskodást, amelyet a későbbiekben számtalanszor lehet különféle kampányfilmekben, klipekben viszont látni. (Ebben igaza lett...már láthatjuk is, naponta és mindenütt.)

Másfelől viszont ez a szeptember tizenkettedike az Fidesz eddigi harminc évének kirívóan legnagyobb külpolitikai kudarcát jelentette. Olyan kudarcot, amelynek a teljes körű következményeit csak fokozatosan fogjuk megérteni és feldolgozni. A magyar média még nem behódolt része mindezzel tökéletesen tisztában is van/volt, ezért e szavazás körülményeiről és következményeiről szokatlanul bőséges mennyiségű forrást idézhetünk meg:

<https://444.hu/2018/09/12/tenyek-orban-viktor-eltetik-europa-szerte>

<https://magyarnarancs.hu/belpol/sargentini-utan-orban-megerkezett-az-europai-szelsojobboldalra-es-ebben-nem-lesz-sok-koszonet-113603>

<https://merce.hu/2018/09/12/ne-becsuljuk-ala-a-sargentini-jelentes-hatasat/>

<https://merce.hu/2018/09/12/sok-szovetsegese-is-orban-ellen-fordult-a-sargentini-jelentes-szavazasan/>

<https://merce.hu/2018/09/12/az-europai-parlament-megszavazta-a-sargentini-jelentes-elfogadasat/>

<http://www.atv.hu/belfold/20180912-orban-mar-velencen-beszelt-oveinek-a-strasbourggi-nehez-orajarol/hirkereso>

https://index.hu/kulfold/ep/2018/09/12/orban_az_epp-ben_is_ketharmaddal_kapott_ki/#

https://index.hu/video/2018/09/12/sargentini_jelentes_szavazas_pillanatai_elfogadtak/

https://index.hu/belfold/2018/09/12/szijasarto_csalas_koncepcios_eljaras_kicsinyes_bosszu_a_sargentini-jelentes_elfogadasa/

<https://24.hu/belfold/2018/09/12/sargentini-jelentes/>

<https://24.hu/belfold/2018/09/12/sargentini-jelentes-osszefoglalo/>

<https://24.hu/kulfold/2018/09/12/sargentini-jelentes-video/>

<https://444.hu/2018/09/12/macron-kormanya-szerint-orban-veresege-az-első-győzelem-az-illiberalizmus-elleni-harcban>

<https://444.hu/2018/09/12/a-fidesznek-nagyon-faj-hogy-csupan-64-százalakkal-szavaztak-meg-a-sargentini-jelentest-mert-az-nem-is-ketharmad>
<https://444.hu/2018/09/12/rasutottek-a-szegyen-belyeget-az-orban-kormanyra-az-ep-kepviselok>

<https://444.hu/2018/09/12/orban-a-kisujjat-sem-mozdította-hogy-elkerülje-a-magyarország-elleni-eljarast>

http://hvg.hu/itthon/20180912_Orban_ellenzekbe_vonul_Europaban_vagy_kenytelen_lesz_os_szehuzni_magat

http://hvg.hu/itthon/20180912_fidesz_sargentini_jelentes_soros_gyorgy_bosszu

http://hvg.hu/itthon/20180912_Orban_Viktor_Magyarország_megvedes_sargentini_jelentes

http://hvg.hu/itthon/20180912_gomperz_orban_strasbourg_nema_tartomany_elhallgattatas

http://mandiner.hu/cikk/20180912_domotor_csaba

Egy-két napnyi csönd után a kormány teljes sebességre váltva kezdte meg a maga propagandáját, természetes módon kapcsolva össze mindezt az elmúlt évek legfőbb tételeivel:

- Sargentini+ Soros+ Brüsszel+ ellenzék = bevándorlók behívása
- Fidesz/Orbán+ kétharmad+ új szövetségesek = Európa+ kereszténység + magyarság védelme.

A következő egy hónapban folytatott közvélemény-kutatások nem feltétlenül erősítették meg eme propaganda hatékonyságát, mert még a Fidesz-táboron belül is enyhe többségben lennének azok, akik tudják, hogy nem Magyarországot, hanem a magyar kormányt érte szimbolikus büntetés. Jelen soraink megírásakor már teljes erővel zajlik a küzdelem a fogyatkozó érdeklődést tanúsító közvélemény meggyőzésért. Az elemzőbb kedvű közírók, kutatók, orgánumok megpróbálják minél több szempontból is végig venni a lehetséges következményeket, s ennek a leltározásnak még korántsem lehet a végére érni.

https://hvg.hu/itthon/20181001_Sargentinijelentes_nem_kap_szot_az_MSZP_EPkepviseloje_a_parlamentiulesen

https://hvg.hu/itthon/20180926_Judith_Sargentini_visszautasitja_a_magyar_kifogasokat

https://hvg.hu/itthon/201839_minden_hataron_tul

https://hvg.hu/vilag/20180923_Manfred_Weber_Orban_nem_mutatott_kompromisszumkeszeseget

https://index.hu/kulfold/ep/2018/09/24/ez_volt_nekem_az_elmult_evek_legnehezebb_szavazasa/

https://index.hu/belfold/2018/09/23/a_magyarok_tobbsege_megszavazta_volna_a_sargentini-jelentest/

https://hvg.hu/gazdasag/20180920_eu_csucs_salzburg_brexit_frontex_migracio

http://hvg.hu/gazdasag/20180919_Sargentinijelentes_elindult_a_Magyarorszaggal_szembeni_eljaras?s=hk

<https://sztarklikk.hu/kozelet/kiderult-hogy-a-magyarok-kozel-ketharmada-is-megszavazna-asargentini-jelentest/342310>

<https://merce.hu/2018/09/14/ha-orban-uj-europai-parlament-frakciot-alakit-az-akar-a-harmadik-ero-is-lehet-europaban/>

http://hvg.hu/itthon/20180916_Orban_elbaltazta_olyan_eros_ellenzeket_kapott_amely_az_oszt_is_ujrairhatja

A kormány pedig teljes gőzzel ráfordult a májusi uniós választások előkészületeinek megfelelő kampány feltételeinek megteremtésére:

<https://444.hu/2018/09/18/sargentini-a-soros-platkatkampanyt-indit-a-kormany>

http://hvg.hu/itthon/20180917_orban_viktor_parlament_kulturharc_birosagok_egeszseggy_media_fopolgarmester_valasztas_szezonyito

<https://merce.hu/2018/09/17/orban-a-bevadorlasrol-beszelt-de-erdemi-allitasokra-nem-valaszolt-a-parlament-nyitanyan/>

Így érkezünk vissza oda, ahol e fejezet kezdődött: Október harmadikán a magyar parlament elítéli az elítélést. Megszavazzák a Sargentini-jelentés elutasítását. Láttunk már ilyent. Öt évvel ezelőtt - ugyanilyen kétharmad birtokában – parlamenti határozatban ítélték el a korabeli Tavares-jelentést is. Már akkor is keményen helyt álltunk és megmutattuk, hogy a mi dolgainkba kívülről senkinek nincs beleszólása, még azoknak sem, akikhez amúgy azért csatlakoztunk – önként -, hogy csak szóljanak, segítsenek mindabban, amit mi magunktól még nem tudunk kellő színvonalon kialakítani és megvalósítani.

https://index.hu/belfold/2013/07/04/a_magyar_orszaggyules_eliteli_az_uniot/

https://hvg.hu/itthon/20130705_Tavares_jelentes

Mindazonáltal azt nem állítanánk, hogy az egész mostani hajcihőnek az égvilágon semmi jelentősége nem volt. A mi véleményünk kevésbé egyezik a többségivel, mivelhogy a legtöbb írás azt találgatja:

- Kizárják-e Orbánékat az EPP-ből?
- Kilép-e Orbán az Eu-ból?
- Belebukhat-e Orbán otthon ebbe a vereségbe?

Mi ezekről egyáltalán nem írunk, mert ezen kérdésekben több a találgatás, mint az érdemi tudás. A mi következmény-listánk némileg más:

Először is, Orbán Viktor látványos és vissza nem vonható vereséget szenvedett egy fontos ügyben - lényegében az egész európai politikai közvélemény előtt. S ma még nem tudni, mindez hogyan hat, kívül is, belül is. Másodszor, kiderülhetett, hogy az Európai Néppárt a továbbiakban

nem lesz neki az a biztos háttér, ami az elmúlt évtizedben volt. Csak annyi biztos, hogy a jövőben az EPP másféle hangsúlyokkal fog működni, mint amilyen az elmúlt öt évi volt. Harmadszor, elkezdődhet ama új európai csoportosulás jövőbeni fellépésének minden korábbit felülmúló erejű kiformalása, amit Orbánon kívül még sokan látni szeretnének. Negyedszer, ebben a küzdelemben Orbán - és a többiek - igen erős ellenfelet kreáltak maguknak Macron személyében. Akinek ez a szerep nagyon is kapóra jön. S e négy főnti tényezőnek a következő egy-két évben (amikor a 2021-2027 közötti pénzek elosztásáról lesz majd szó), sorsdöntő hatása lehet. Sokkal drámaibb is, mint amit mindebből ma még láthatunk.

További írások a Sargentini-jelentés háttéréhez:

- Tetszik neki az egyszemélyi, családi modell. MnCS. ug. 30. Jeszenszky Géza-int.
- Uniós választás: mi forog kockán? 168 óra, szept. 6.
- A felfordulás mestere. 168 óra, szept. 6. /Lakner Zoltán/
- Megállítható-e külföldről Orbán Viktor? Magyar hang, szept. 14.
- Kínos helyzetbe hozta a Néppártot a Sargentini-jelentés. M H. szept. 14. /Stier G./
- Senki se becsülje le Orbánt! 168 óra, szept. 13. Kim Scheppele-int.
- Az Európai Énpárt. HVG. szept. 13. /Gergely Márton/
- Menet a szélre. MnCS. szept. 14.
- A vörös üsző. ÉS: szept. 14. /Váncsa István/
- Lefagyott ország. 168 óra, szept.20. /Lakner Zoltán/
- Kokik és sallerok. HVG. szept. 20.
- Szaladgáló célkereszt. 168 óra, szept. 20.
- Pávavacsora. HVG. szept. 20. /Horváth Zoltán/
- Kutyaharapás vagy kutyaugatás. ÉS. szept. 28./Halmai Gábor/

II. Gazdasági kérdések

1. Gazdaságpolitika

Orbán Viktornak esze ágában nem volt az idej parlamenti választások előtt a gazdaság jó teljesítményeivel kampányolni, noha a magyar gazdaság összes kiemelt makrogazdasági mutatója 2017 óta kedvező képet körvonalaz (most ne firtassuk, hogy minek köszönhetően). A „Magyarország jobban teljesít” kampányra kapott gúnyolódások is arra figyelmeztették, hogy ha széles tömegek helyzete romlik, azok számára a globálisan kedvező adatok nem fognak kormány melletti voksot érni. Az a kb. félmillió állampolgár viszont, akiknek a helyzete

ténylegesen javult, kevés a győzelemhez. A kampányban nem is volt szó a gazdaságról, a migránsok írt mindent felül, s ez hozta a legszegényebbek szavazatait is Orbán Viktor számára (hisz nekik már csak egyetlen veszteni valójuk maradt, a létezésük, és ennek megvédését ígérte be a kormányfő az idegenek – gonosztevők - távol tartásával).

Májusban, a parlament alakuló ülésén a régi/új miniszterelnök nagyívű ígéreteket tett 2030-ig szólóan. Minthogy kilátásai szerint eddig fogja Magyarországot kormányozni, célja, hogy Mo. 2030-ra az unió öt legjobban élhető országa legyen, ahol jó lakni és dolgozni. Továbbá: versenyképesség tekintetében az 5. legjobb legyen Európában. De kiterjesztette a mércét az egész világra: Mo. a világ tíz legmagasabb GDP-értékű és bért fizető országa legyen – hangzott az elérendő cél. Megígérte továbbá, hogy meg fogják állítani a népesség fogyását és visszaszorítják – az egészségügy fejlesztésével meg ösztönzésekkel – a népbetegségeket. E nagyívű és minden realitást nélkülöző programnak nem mutatta be a kormányfő az eszközeit, de még az sem látható, hogy egyáltalán ráléptek volna megvalósítás útjára.

Sőt, alig telt egy hónap – ez már a 2019-es költségvetéskészítés ideje volt -, amikor a várakozások hűtésére vette az irányt Orbán Viktor Kötcsén is és szokásos hétvégi rádióinterjújában is. A közelegő világválságra hivatkozott, amire Mo.-nak fel kell készülnie. Ugyanilyen hangot ütött meg ekkor Varga Mihály és a Költségvetési Tanács is, valamint Gulyás Gergely, aki hangsúlyozta, hogy a kormány látja az eurózóna válságának jeleit, és nem szeretnének a 2008. évi válsághoz hasonló helyzetbe jutni. Ennek a kommunikációnak egyetlen célja volt: visszaszorítani a költségvetéssel szembeni igényeket (ezt explicite Orbán ki is mondta), de nem azért, mintha a magyar gazdasággal bármi probléma lenne, hanem, mert kívülről fenyegetik.

A konjunktúra hűlésére, a recesszióra vagy a válságra – ezt az 1929-33-as válságból már megtanulta a közgazdaságtan – nem megszorítással, hanem kiengedéssel kell válaszolni, azaz anticiklikus politikát kell folytatni. Akkor, amikor a válságra való felkészülést Orbánék a költségvetési tartalék megemelésével és a hiánymutató jelentős megfaragásával (2,4 %-ról 1,8 %-ra) támasztották alá, a túlzottdeficit-eljárás veszélye elől kívántak menekülni. Vagyis nem az országot, hanem a számukra fontos uniós pénzbeáramlást mentették.

Nézzük a tényeket a válsággal és a kormányzati politika lehetőségeivel kapcsolatosakat.

A kapitalista piacgazdaság mindig is ciklikusan fejlődött, válságról válságra. Ma is sokan vizionálják az összeomlást, bár olyan mélységűt, mint a legutóbbi globális hanyatlás, nem. A buborékok ma is fújódnak a recesszió felszámolása miatti laza monetáris politikák (főleg FED) keltette bőséges likviditásnak köszönhetően, ami ezúttal nem a nagyobb inflációban csapódott le a reálszféra belendülésével együtt, hanem az eszközárak

emelkedésében (az alacsony kamatlábak mellett megnőtt az ingatlanba, értékpapírokba való menekülés). A likviditás visszaszívásával ezek a buborékok kidurranhatnak, és ez visszavetheti a gazdaság lendületét. Naponta jelennek meg jóslatok arról, mikor következik ez be, valójában senki sem tudja. Egyelőre az USA, az unió és Kína is a korábbi ütemben növekszik, legfeljebb enyhe dinamika-mérséklődéssel számolnak a következő évre az előrejelzők.

A világgazdaság kockázatai egyébként valóban nagyok (akárcsak máskor), amelyek jelen információink szerint a következőkből tevődnek össze:

- Argentína, Törökország, Venezuela pénzügyi válsága,
- politikai fejlemények: Irán, Ukrajna – Oroszország,
- rendezetlen Brexit,
- D.T. elnök kiszámíthatatlan politikája és a belőle eszkalálódó vámháború,
- Olaszország, Spanyolország magas eladósodottsága, munkanélkülisége és a rájuk adott nem EU-konform válaszok,
- a túlértékelt eszközök piaci korrekciója.
- az olajárak további emelkedése.

A magyar kormány alapvetően azért nem tud anticiklikus politikát folytatni a közeljövőben, mert nincs honnan kiengednie. Eddig ugyanis – 2017-től felerősítve – ciklust erősítőt, azaz prociklikus politikát folytatott – nem mellesleg a parlamenti választásokra fókuszálva

- a bérkiáramlás felturbósításával,
- a családi adókedvezmény növelésével,
- az áfa-csökkentésekkel,
- a nyerségadó visszavágásával,
- a szoc.ho. csökkentésével,
- általában: a laza fiskális politikával,
- az extralaza monetáris politikával (az alapkamat 0,9 százalékon tartása mellett a befogadott pénzekre negatív kamatot fizet a jegybank, + nem szokványos eszközök bevetése),
- a nem utolsó sorban az uniós pénzek magyar gazdaságba való becsatornázásának erőltetett felpörgetésével.

A prociklikus politika azt eredményezte, hogy a magyar gazdaság négy százalék fölötti ütemben bővült az elmúlt két évben, potenciális növekedési teljesítménye fölött teljesített (ennek mértékét 2 százalékosra tartják, de mint láttuk az MNB csak 1,4 százalékosra). A túlfűtöttség magas kapacitás-kihasználtságot és munkaerőhiány eredményezett. Az előbbit (és az utóbbit is) beruházásokkal lehetne kompenzálni (2018-ban a vállalkozói beruházások nem

indultak meg), az utóbbit rövid távon sehogys sem lehet javítani. Sőt, a szakképzési rendszer lepukkanásával a helyzet csak romlott. Vagyis, ha egy ilyen állapotban lévő gazdaságra többletpénzt engednének rá, abból rövid távon nagyobb infláció és egyensúlyromlás következne. Ez a veszély azonban nem áll fenn, mert

- az uniós források nem nőnek, még a 2014-2020 közötti ciklusra kapottak lehívása is bizonytalan, ebben a kérdésben a kormánycselekvés korlátozott,
- a költségvetési hiány nem növelhető, az adósságpálya nem emelhető (külső adminisztratív korlátok az unió és az alkotmány részéről, de piaci okokból sem: az egyébként is dráguló külső finanszírozás még súlyosabb terhet jelentene),
- a monetáris politika tovább nem lazítható (hova lehetne levinni a kamatokat, mennyire kellene még tovább rontani a forint árfolyamát?)

Amúgy pedig a világ és/vagy az unió válságának vizionált képe egyáltalán nem jelenik meg a tavasszal bemutatott konvergenciaprogramban, amely a ciklus egészében, 2022-ig szólóan, négy százalék fölötti GDP-dinamikát jósol. E program szerint – a 2019. évi költségvetés is erre épült – a magyar gazdaság növekedése az ideai 4,3 százalékról 2019-re csak 4,1 százalékra hűl.

Az MNB várakozása (szept.) 3,5 százalékos növekedés, intézetünk és a GKI is 3,2 százalékra teszi a jövő évi GDP-bővülést, de nem azért, mert kitör a világválság, hanem, mert elfogyóban gazdaságunk külső fűtőanyaga, az uniós pénz, és a költségvetésnek – a választási évben történt kiengedés miatt – tényleg szorosabbra kell fognia gyeplőt.

2. Költségvetési kérdések

2.1.A 2018. évi költségvetés

Nem jellemző, hogy év közben szóljunk a folyó évi költségvetésről, csak akkor, ha helyzet van. Szeptember végén, e tanulmány írásakor, úgy ítéljük meg, hogy most olyan helyzet van, amiről szólni kell, s ami befolyásolhatja a későbbieket is.

Augusztus végéig a központi alrendszer mérlegében rekordmértetű, 1646 milliárd forint (a GDP körülbelül 4 százaléka) hiány keletkezett, ami jóval meghaladta az egész évre előirányzott 1360,6 milliárdos pénzforgalmi hiányt. A deficit elsősorban az uniós fejlesztések felpörgetése miatt keletkezett, kisebb részt a költségvetési szervek maradványokból finanszírozott többlet-kiadásai okán. Az uniós projektekre augusztus végéig 1388,5 milliárd forint előleget fizetett ki a kabinet, amivel szemben mindössze 183 milliárd forint folyt be az uniótól.

A Pénzügyminisztérium bízik az uniós pénzek beérkezésében és nem látja veszélyben lévőnek a 2,4 százalékos eredményszemléletű deficit-előirányzat teljesülését. (Gulyás Gergely

szeptember végi közlése szerint 1000 milliárd forintnyi számla van kinn Brüsszelben, és vár elbírálásra.) Ugyanakkor a brüsszeli felülvizsgálatok során több vitás kérdés is van, s amíg azokban nincs megállapodás, nem folyósítják az uniós pénzeket.

Elsősorban a Központi Közbeszerzési Elenore's rendszerrel (KFF) és a munkák jelentős részének kiszervezésével merülnek fel gondok. A szűrőpróbaszerű ellenőrzés során 29 vizsgált projektből 25-nél találtak különböző közbeszerzési szabálytalanságokat. Ezek ráadásul az itthoni támogatás-felhasználást független szervként ellenőrző EU TAF kezén is átmentek. A kormány ezért a nyáron megszüntette a kiszervezéseket. Szeptemberben pedig több területen módosította az uniós pályázatok kifizetésének a szabályait, amivel lassítani akarja a havi átlagos 150-200 milliárdos kifizetési ütemet. (Ezek csak a szeptember után odaítélt pályázatokra vonatkoznak.)

A legfontosabb változások:

- A nem állami és önkormányzati háttérű pályázatok esetén az eddigi 50 százalékos előleg 25 százalékra csökken.
- A kutatás-fejlesztési projektekre kérhető maximum 75 százalékos előleg 50 százalékra mérséklődik.
- A kötelezően biztosítandó szállítói előleg mértéke általánosan 30 százalékos lesz korlátozott.
- Az eddigi százmillió forintban maximált előlegkorlát ötvenmillió forintra csökken.
- Ezen túl még számos ponton - amelyek korábban nem voltak teljesen egyértelműek - részletesen meghatározták a pénzfelhasználás feltételeit.

Ezeknek az intézkedések a hatása inkább csak jövőre érvényesül jelentősebben.

A kabinet előírta továbbá, hogy az illetékes minisztériumoknak legalább 3,1 milliárd eurónyi, de lehetőleg 3,58 milliárd eurónyi EU-pénzt le kell hívnia az év végéig az Európai Bizottságtól. Ennek a nyilvánvaló oka az, hogy az elfutott pénzforgalmi deficitet korrigálják. Azt is előírták, hogy december végéig a 7 évre szóló összes EU-pénz felhasználásáról döntést kell hozni. S e feladatok teljesítéséhez célprémiumokat kötöttek ki. (Mindez azt bizonyítja, hogy a kormány sem biztos abban, megúszhatjuk a választási évben az uniós projektekre kiszórt, adósságot növelő pénzek befolyását.)

A szeptemberi előzetes információk szerint további 260 milliárd forintot folyósított már Brüsszel, ami azt jelenti, hogy az év végéig még kb. 560 milliárdnak kell beérkeznie. Ez lehetséges, hogy nem teljesül. Ekkor egyrészt a pénzforgalmi hiány még a tervezett 3,4 százaléknál is jóval magasabb lehet, amit adóssággal kell finanszírozni és ez a kamatkiadásokat is emelheti. (Vannak olyan előrejelzések, miszerint 2000 milliárdos – a GDP 4,9 százaléka –

hány sem kizárt.) Másrészt az év végi adósságráta csökkenés kisebb lesz, mint tervezték részben, mert a megnőtt pénzforgalmi hiányt állampapírok finanszírozzák, részben, mert a nagyobb adósság nagyobb kamatszolgálatot jelent. (Ezen túlmenően pedig amiatt, mert ugyan a devizában fennálló adósság jelentősen csökkent, de az elszámolási árfolyam jóval gyengébb lesz év végén is a tervezettnél: 309 FT/euró.) Ebből kedvezőtlen piaci folyamatok indukálódhatnak. Ha Brüsszel csak átmenetileg függeszti fel a kifizetéseket, az még nem érinti az eredményszemléletű (ESA) elszámolást. De fennáll annak a veszélye is, hogy az unió egyáltalán nem fogja elfogadni a magyar igényeket. Erre különösen azért van esély, mert sok esetben nem projekteket, hanem csomagokat kíván a magyar fél megfinanszíroztatni (pl. mélyépítési munkák). A véglegesen visszatartott, ki nem fizetett számlákról nincs információ, de az ezekre folyósított magyar, adósságot növelő előleg bele fog számítani az eredményszemléletű deficitbe, ami esetleg fiskális korrekciót kényszeríthet ki a túlzott deficit-eljárás alóli mentesülés érdekében.

Szeptember végén szivárgott ki egy nem nyilvános kormányzati anyag, amelyből az volt kiolvasható, hogy Brüsszel kb. 500 milliárd forintos büntetést szabhat ki ránk. Egyrészt az egyedi projektvizsgálatok alapján feltárt súlyos szabálytalanságok miatt, amiből 103,4 milliárd forintos büntetés következhet. Ám ezt más célokra még fel lehet használni. A pénzek elosztását és ellenőrzését végző szervezetek meg nem felelése miatt viszont legkevesebb 380-390 milliárd forintot vonnának el, rendszerszintű hibákra hivatkozva. Ezt az összeget már nem lehetne felhasználni. Brüsszel megvizsgálta a Központi Közbeszerzési és Ellenőrzési rendszert (KFF), és a munkáját hármassal osztályozta a négyes fokozatú skálán. A rendszerszintű hibák ebből következnek, illetve következhetnek még abból is, ha az EU TAF (a pályázati rendszer ellenőre) vizsgálata után is rossz véleményt formálnának meg.

A kormányzati anyag végén a szerzők a következő szöveget javasolták kommunikációra: „A bevándorláspárti uniós vezetők évek óta következetesen próbálnak nyomást gyakorolni hazánkra, hogy engedjünk a tömeges illegális bevándorlás kérdésében. Ennek érdekében az uniós fejlesztési források megvonását is felhasználnák hazánk ellen eszközként.”

Még a kiszivárogtatás napján a Miniszterelnökség Sajtóirodája a közleményt adott ki, amelyben többek közt ez állt: „Minden alapot nélkülöző valótlanítás, hogy Magyarország EU-s forrásokat veszíthet. Az uniós támogatások elszámolása és térítése folyamatos, a következő hónapokban további jelentős összeg folyósítására számítunk Brüsszelből. Az Európai Bizottsággal, ahogy eddig, most is folyamatosak az egyeztetések. A közbeszerzésekre és az

uniós fejlesztési források elosztására vonatkozó szabályozás Magyarországon a legszigorúbb, a felügyeletet tovább erősíti, hogy a közbeszerzések központi ellenőrzése külső erőforrás igénybevétele helyett a jövőben elsősorban belső erőforrásból, a Miniszterelnökség Közbeszerzési Felügyeletért Felelős Helyettes Államtitkárságának feladata lesz.”

Ám, hogy a pénzügyi kormányzat szorong az esetleges forráskiesés miatt azt nemcsak az előlegfizetés szabályainak átírása bizonyítja, hanem az is, hogy

- visszatartják a pályázatok eredményének kihirdetését,
- az önkormányzatoknak átadott és még fel nem használt összegeket 50 millió forint felett visszautaltatják az ÁAK számlájára (egyres önkormányzatok ezt végleges elvonásként értelmezik), aminek a kb. 150 ezer forintos költségét az önkormányzatoknak kell viselni,
- tartalékolják annak az 1 milliárd eurós devizakötvény-kibocsátásnak az ellenértékét (1,45 %-os kamat mellett, 7 évre szóló), amit az ÁAK szeptember végén gyűjtött be (egyébként magasabb kamatú dollárkötvények kiváltására szolgálna, de ha nem sikerül, relatíve így is rosszul jár az ország).

A „brüsszeli malórtól” eltekintve a költségvetés ez évi hiánya jól alakulhat, hiszen a vártnál erősebb fogyasztásból és nagyobb inflációból nagyobb bevételek keletkeznek. A nominális GDP is meg fogja haladni a tervezettet, ami önmagában is javítja a kitüntetett figyelmet kapó hányadosokat.

A PM jelentése szerint 2018. szeptemberében 150 milliárd forintos szuficit képződött, amire korábban ebben a hónapban nem volt példa. Ennek oka az előlegfolyósítás visszafogása, az önkormányzati uniós előlegek részbeni visszaszívása, és hogy beérkezett az uniótól is egy jelentős összeg (158 md forint). A pénzforgalmi hiány ezzel 1500 milliárd forint alá került, ami még mindig 10 százalékkal több, mint az év egészére előirányzott összeg.

2.2.A 2019. évi költségvetés

A parlamenti választások miatt idén kissé megcsúsztatva, július 20-án fogadták el a következő évi költségvetést (főbb tartalmáról előző jelentésünkben írtunk). Megszavazása előtt olyan módosításokat hajtottak végre, amelyek 267,5 milliárd forinttal megemelték mind a bevételeket, mind a kiadásokat. Így a tervezett pénzforgalmi egyenleg (1198 milliárd forint,

163 milliárd forinttal kisebb a 2018. évinél) változatlan maradt. Az ESA szerinti hiányt a GDP 1,8 százalékára irányozták elő, 0,6 %-ponttal alacsonyabbra az idei tervnél.

A kormánytöbbség egyetlen ellenzéki javaslatot sem fogadott el. A végrehajtott módosítások rendre a kormányzati akarat szerint teljesültek, az ismert preferenciáikat követve. Nem vonták vissza a cafetéria-rendszer módosításait (csak a turizmust segítő Szép kártya maradt meg), nem fogadták el az otthonápolás díjának emelését. Viszont több pénzt kap személyi kifizetésekre az ügyészség, miközben a független bíróságokét megcsapolták. Megemelték a pártalapítványok támogatását, mondván, hogy külföldi látogatásokat is finanszírozniuk kell. 620 millió forinttal növelték a TEK keretét (ennyibe kerül az ide védelem alá átkerült Szijjártó Péter biztonságának garantálása). Többet kapnak az egyházak és a versenysport is (500 millióval). A Kossuth tér átépítését vezénylő Steindl Imre program keretét majdnem megötszörözték (2,5 milliárd forint lett). A legnagyobb módosítást a Garantiqa Hitelbiztosító Zrt készfizető kezességvállalásának 650 milliárdról 750 milliárdra való felemelése jelentette (állami viszontgarancia mellett ennyit nyújthat főként KKV-k hiteleinek garantálásához).

A költségvetés elfogadása mellett a képviselők elfogadták saját fizetésük jelentős megemelését is.

A zárószavazáskor Varga Mihály újból felmondta, hogy milyen előnye van az előrehozott költségvetés-készítésnek: így minden kiszámíthatóvá és jobban tervezhetővé válik. Állítását ez úttal nem áll módunkban részletesen cáfolni, csak a tavalyi elcsúszást érzékeltetnénk számszerűleg: a bevételek a tervezettnél 1700 milliárd forinttal, a kiadások 2500 milliárd forinttal lettek ténylegesen nagyobbak. S minthogy a 2018. évi költségvetés nem a tényszámokra, hanem az azoknál jóval alacsonyabb tervszámokra épült, ebben az évben is várható elcsúszás, és ez 2019-re is tovább gördül. A kormány évközbéli rendkívüli költségeinek így teremtnék meg a forrásai, aminek az újraosztását nem kell bemutatnia a parlamentben.

2.3. Az Államreform Bizottság megszüntetése

A Bizottságot 2014-ben hozta létre Orbán Viktor Patyi András elnökletével, most viszont jogutód nélkül felszámolta. Az intézménynek kétféle feladata volt, egyrészt a jogszabályok deregulációja (ebben elég sikeres volt, mert 110 jogszabályt módosítottak), másrészt a bürokrácia csökkentése. Ez utóbbi az államapparátus karcsúsítását jelentette volna, ami az eredeti tervekhez képest igen vérszegényre sikeredett. Kezdetben Lázár János 100 intézmény

felszámolásáról szolt, amiből 73 lett, közülük hatvanat átszerveztek. De megmaradt például a Magyar Nyelvstratégiai Intézet.

Az elmaradt létszámleépítések után legutóbb Lázár utódja, Gulyás Gergely ígérte be, hogy most aztán tényleg leépítenek 15-20 százalékot a központi közigazgatásban.

2.4. Az államadósságról

A Széll Kálmán terv 2011. évi meghirdetésekor ambiciózus adósságcsökkentő pályát helyezett kilátásba a kabinet, és Orbán Viktor többször is hangoztatta elszántságát e program teljesítése mellett, amit a legfontosabb gazdasági feladatnak tartott. (Ha nem mi győzzük le az adósságot, az fog bennünket legyőzni.) A terv szerint az államadósság rátája 2015-ben 64 százalékra esik, 2018-ban pedig 50 százalék alá. Ezzel szemben – noha a magánnyugdíjpénztári megtakarítások kb. felét közvetlenül adósságtörlesztésre fordították (a másik felét is erre kellett volna) – 2015-ben a ráta 76,7 százalékon állt, 2017-ben 73,6 százalékon, ami ebben az évben talán egy százalékponttal csökkenhet. Ezek a számok egyfelől nagyon lanyha mérséklődésről tanúskodnak, másfelől még mindig meghaladják a válság kitörése előtti értéket (2007-ben 65,5 %, 2008 végén 71,6 % - már a IMF hitel felvétele után).

Az Erste bank kutatói összehasonlító elemzésben azt mutatták ki, hogy Mo. azon kelet-közép-európai országok közé tartozik, amely kevésbé mérsékelte adósságrátáját. Nem hajtott végre 2010 után költségvetési kiigazítást, az adósság/GDP hányados mérséklődése részben a konjunktúrának (nagyobb osztó, kisebb hányados), részben a bőséges nemzetközi likviditásnak köszönhetően eső kamatszolgáltatásnak volt köszönhető. Azaz külső segítségnek – belső erőfeszítések nélkül, mert magánnyugdíjpénztári megtakarítások bedarálását nem tekinthetjük nagy kormányzati erőfeszítésnek (ha csak nem annak kommunikációját, ami szintisza hazugság volt).

A Nemzetközi Valutaalap éves országvizsgálata során szintén azt állapította meg, hogy a kabinet a konjunktúra felívelésének időszakában (lényegében 2012 után) többet is tehetett volna az adósságráta visszavágása érdekében. Kalkulációja szerint a magyar államadósság még 2023-ban is eléri a GDP 63 százalékát. (Az 2018. évi konvergenciaprogram szerint már 60 % alatt lesz. Nem tudjuk, hogy a paksi hitelt beleszámították-e e mutatókba.) A szakértők figyelmeztetnek arra, hogy egy felelős kormány a kedvező növekedési időszakot spórolásra használja, hogy válság esetén kisebb adósságállományt finanszírozásáról kelljen gondoskodni. Az Orbán-kormánynak ezt a receptet kellett volna, illetve kellene követnie.

3. A gyenge forintról

Előző jelentésünkben elemeztük a forint áprilistól megindult elgyengülésének okait, most csak annyiban térnénk vissza rá, amennyiben a hazai valuta azóta sem tért vissza a legutóbbi években megszokottá vált 310-315 forintos sávba az euróhoz képest. Igaz, azok a jóslatok sem jöttek be, amelyek akár 340-350 forintos euróárfolyamot is vizionáltak.

Az elmúlt negyedévben a forint továbbra is a 322-328 közötti sávban ingadozott az euróhoz képest, a dollárhoz mérten pedig a 275-280 között. Az előrejelzésekben további forintromlásra vonatkozó várakozások fogalmazódnak meg: az évi átlag az euróhoz mérten 320 forint lehet, ami jövőre 325 forintra emelkedhet. A forint elgyengülésének külső okai továbbra is fennállnak⁶, a belső okok közül azonban egyre erőteljesebben fogalmazódnak meg a jegybank politikájával szembeni kifogások.

Az köztudott, hogy a gyenge forint Matolcsy György kedvére való – manapság! – (mert a Bokros-Surányi-csomag idején az intézkedések közül csak és kizárólag a forintot elgyengítő árfolyampolitikát ostromozta), és ebbéli kedvtelésének Orbán Viktor sem állít korlátot. A jegybankelnök a válságból való kijutás eszközeinek tekintete már 2010-ben is az exportöröket és a beáramló turizmust segítő, leértékelődő forintárfolyamot. S az is tudott, hogy a 260 milliárdos alapítványait is a devizatartalékokon realizált árfolyamkülönbsétekből állította fel, amit egyébként – mint a jegybank nyereségét – be kellett volna fizetnie a költségvetésbe (ez is el lett nézve). A forintgyengülés társadalmi következményei alól pedig a végtörlesztéssel, a bankok elszámoltatásával és végső soron devizahitelek forintra való átváltásával, azaz jórészt a kereskedelmi bankrendszer megterhelésével kapott felmentést, ami egyben a forintgyengülés egyetlen politikai korlátjának a kiiktatását is jelentette.

A Fed politikájának változása (szigorítás) nyomán és néhány gyenge ország valutájának (Argentína, Venezuela, Törökország) értékvesztése okán a feltörekvő országok valutáival szemben általában nőtt a bizalmatlanság. Vagyis nemcsak a forint árfolyama gyengült el, hanem a többieké is a régióban. Ám nálunk a leginkább, ami a napi árfolyamingadozások alapján is nyomon követhető. Ennek az oka pedig kizárólag az, hogy a Matolcsy György vezette jegybank nem kíván tudomást venni a nemzetközi likviditás változó körülményeiről, arról, hogy a trend a szigorítás, a saját valuta árfolyamának védelme, az infláció elleni fellépés, miután a globális válság utáni növekedési feltételek normalizálódtak. A jegybank továbbra is kitart a laza monetáris politika mellett, mert elsődleges feladatának a konjunktúra élénkítését tartja.

⁶ Megjegyezzük, hogy a növekedés dinamikus adatai ellenére egyetlen nagy hitelminősítő sem javította az ország adósságának besorolását még ebben az évben, és várhatóan nem is fogja.

A jegybanktörvény szerint az MNB elsődleges feladata a forint értékállóságának védelme lenne, ám ezt még ma sem véli relevánsnak, amikor az infláció havi indexei már átléplik az inflációs célsáv alsó határát (3%), és minden jel abba az irányba mutat, hogy az infláció belső emeltyűi megerősödtek. De arra sincs tekintettel, hogy a laza monetáris politika tovább erősíti a kormány egyébként is prociklikus politikáját, ami a jövőre nézve veszélyes, mert kimeríti a gazdaságélénkítés eszközeit, amit a konjunktúra lanygulása esetén be kellene/lehetne vetni. A Monetáris Tanács szeptemberi döntésében – a szükséges normalizálás helyett – további lazítás, pénziáramlás-ösztönzés jelent meg. Az elemzők csak találgatják, hogy mikor veszi kezdetét a magyar jegybanknak a nemzetközi tendenciákhoz való alkalmazkodása. A dátumot 2019 második felére teszik – az optimista jóhiszeműek, mások legfeljebb 2020 elejére⁷.

A megkésettség árát mindannyian viseljük majd az emelkedő inflációban. A forint inflációja – a deflációs időszak után – már 2017-ben is az unió legmagasabbjai közé tartozott, és ez jellemző a folyó évben is. Márpedig, ha más nem, ez versenyképességrontó körülmény, aminek a hosszú távú hatásaival is szembesülnünk kell majd. Annál is inkább, mert a kormány a legteljesebb elzárkózást mutatja az euróövezetbe való belépéssel szemben. Olyan kritériumokat fogalmaztak meg a belépés feltételül, amelyeket az elkövetkező ötven évben sem tud a magyar gazdaság teljesíteni. Így aztán hamarosan Románia, Bulgária és Horvátország mögött fogjuk találni magunkat, akik egyértelműen kinyilvánították, hogy a nem túl távoli jövőben az európai monetáris rendszer tagjai kívánnak lenni. (A sorstársaink közül Cseh- és Lengyelország zárkózik még el a valutacserétől, de a csehek a legfejlettebbek a régióban, a lengyelek gazdasága pedig hatalmas növekedési potenciállal bír, miközben adósságukat és inflációjukat konszolidálták.)

Csaba László, Orbán Viktor egykori kiemelt gazdasági tanácsadója írta a Közgazdasági Szemle áprilisi számában annak kapcsán, hogy az EMS meg tudja védeni a tagjait (705 milliárd eurót lehet erre mozgósítani baj esetén), ezért „a közös védernyő alá került intézményeket nemigen érdemes megtámadni, viszont különösen megnőhet az étvágy a nem védett kívülállók elleni spekulációra”. S hogy a kívülállók elleni attack nem üres fecsegés, azt az elmúlt hónapok bizonyították...

⁷ Van olyan találgatás, hogy a 2019. március 8-ig egészen biztosan nem lesz kamatemelés, ekkor jár le ugyanis Matolcsy György elnöki megbízatása, s számára presztízs kérdés, hogy mint nagy kamatcsökkentő vonuljon be a hazai gazdaságtörténetbe.

4. Az MNB 180 pontban összefoglalt reformjavaslata

4.1.Előzmények

A Nemzeti Versenyképességi Tanács Lázár János és Varga Mihály belső vitájának eredményeként született. Történt, hogy a WEF (Világgazdasági Fórum) 2016. szeptemberében 9 ponttal rontotta Mo. besorolását a világ 140 országát vizsgáló versenyképességi listán, s ilyen mélyre, a 69. helyre még soha nem került az ország. Varga Mihály reakciója – lehetséges, hogy OVI véleményét hangoztatva, vagy vele egyeztetve, mert a szöveg nagyon erre utalt – az intézmény munkájának becsmérése volt. Lázár viszont szokásos sajtótájékoztatóján megengedte magának, hogy közvetetten elismerje a svájci intézet munkáját, amikor is bejelentette, hogy foglalkoznak a kérdéssel, főként a bürokrácián és az adórendszeren kell változtatniuk, amire fel fognak állítani egy intézményt.

Így alakult meg 2016. október 9-én a Nemzeti Versenyképességi Tanács, amelynek Varga Mihály csak később lett a tagja. A szokásos sóhivatali működést követve 2017 tavaszáig nem történt semmi. Ekkor azonban megjelent a Doing Business elemzése, amely szerint Mo. tovább csúszott az ő listájukon is a 41. helyre. Ekkor hirtelen összerántották a testületet, amelynek a feladatait pontosan azokban a pontokban jelölték meg, amit a DB. leginkább kifogásolt. Vagyis törvénymódosításokat fognak kezdeményezni

- a cégalapítások,
- az építőipar engedélyezési rendszere,
- a gyorsabb energia-elérhetőség,
- a kis tulajdonok védelme,
- a fizetésektelenség felszámolása érdekében.

Beszámolójuk szerint 15 törvénymódosítást nyújtottak be a parlamentbe, és továbbiak vannak előkészületben. Mindemellett megjegyezték, hogy a jobban teljesítő Magyarországhoz munkájukkal ők is hozzájárultak. (Ezt sem megerősíteni, sem elvitatni nem lehet, de azért meglehetősen kétséges.)

A tanács tagjai jelenleg a következők: Varga Mihály, Palkovics László – miniszterek, Hernádi Zsolt a MOL-tól, Parragh László – BKIK, továbbá Csath Magdolna egyetemi tanár, és egy-egy tag az amerikai, illetve a német- magyar kamarától, valamint a Nemzeti Befektetési Ügynökségtől és a McKinsey and Company-tól.

A tanács működése 2018. július 10-i ülésükön vált a külső elemző számára izgalmassá. Ezen alkalommal három témával foglalkoztak. Egyrészt az idegennyelv-oktatás, elsajátítás kérdésével, és azzal a javaslattal, hogy már középiskolás szinten el kell érni az élő idegen nyelvtudást. Másrészt az innovációs miniszter ismertette – Orbán kottáját követve -, hogy a cél:

2030-ra Magyarország legyen az unió ötödik legversenyképesebb állama. Ez nagyon merész vállalás, mert 2016-ban a WEF lista szerint Mo. a 28 uniós tagállam között a 25. helyen állt, mögöttünk csak Szlovákia, Bulgária és Románia volt. Ám egy év múlva, a 2017-es lista szerint az utolsó előtti helyre csúsztunk (noha ekkor 9 pontot javultunk); Románia volt az utolsó, a többiek nálunk is nagyobbat alakítottak. Ekkor már csak Albániát, Horvátországot, Szerbiát, Montenegrót és Macedóniát tudhattuk magunk mögött még Európában.

Palkovics ezen az összejövetelel nem állt elő saját/miniszteriális javaslattal arra nézve, hogy miként kellene elindulni ambiciózus feljavulásunk útján, csupán a mindenki által tudott feladatokat sorolta: termelékenység emelése, jobb közlekedési infrastruktúra, jobb logisztika, tiszta, okos energetikai rendszer, nagyobb hozzáadottérték-termelés stb. szükségeltetik.

Viszont ezen alkalommal ismertette Virág Barnabás, az MNB ügyvezető igazgatója a jegybank műhelymunkájának eredményét 180 lépés a magyar gazdaság fenntartható felzárkózásáért címmel. Az MNB nem tagja a tanácsnak, de munkáival már korábban is jelen volt a grémiumban. Virág Barnabásnak Palotai Dániellel közösen írt könyvük ugyanis a versenyképesség kérdésével foglalkozott, és ez volt az egyetlen, használható dokumentum a kormány számára. Felhasználását Orbán Viktor is támogatta. Az MNB-ben 2017 őszétől összeállítottak egy kb. 110 elemből álló listát, amely alapján a magyar gazdaság versenyképességét vizsgálják – ez sem volt ellenére Orbánnak. Le is tették 2017 végén 40-50 pontból álló javaslatukat. Ám a júliusi prezentációjuk eltért minden korábbtól. Egyrészt, mert legalább részlegesen tartalmazott reális helyzetértékelést, másrészt olyan javaslatokkal állt elő, amelyek jelentős része szembe megy mindazzal, ami 2010 után az országban történt. Hogy a tanács ülésén mi hangzott el, arról nincs tudomásunk, csak a végeredményt közölte Varga Mihály, aki őszre szintetizált javaslatcsomag elkészültét jelentette be.

4.2.A javaslat tartalma

Az anyagot nyugodtan tekinthetjük Matolcsy György bejelentkezésének a fő stratégia szerepére. Mindig is ez volt a vágya (valószínű, unja már a bankot⁸, ráadásul hamarosan kamatemelésre vagy/és unortodox intézkedéseinek visszavonására is rá fog kényszerülni, és akkor oda a dicsőség), s mindig is az előre rohanás taktikáját választotta.⁹ Az anyag szerkezete is a korábbi

⁸ 2019. március 8-án le is jár a mandátuma.

⁹ A nyolcvanas években a Fordulat és reform tanulmány munkájába való bekapcsolódással szerzett nevet magának. Az Antall-kormányban 1990 őszén előállt saját költségvetési tervével Rabár Ferencet megbuktatandó. Ellenzékbe szorulva is újabb és újabb programokkal bombázta a közvéleményt. 2010 után sem volt nehezebb ilyen-olyan nagyvolumenű tervekkel előállni (a selyemúthoz kapcsolódóan az egyik közgazdász vándorgyűlésen, vagy banán alakú fejlődést jelezve stb.).

reformmunkákat idézi: a helyzetértékelés után jelezni, hogy mi történik a gazdaságban reformok nélkül, ám a reformokkal milyen nagyvonalú terveket lehet elérni. Az időtáv az az elkövetkező 12 év, amely Orbán Viktor szeme előtt is lebeg¹⁰, aki 2030-ra Európa legélhetőbb országai között akarja Magyarországot tudni.

A helyzetértékelést direkt és indirekt módon olvashatjuk ki. Direkt módon megtudjuk, hogy Mo. többszöri kísérlet ellenére sem tudott eddig fenntartható módon felzárkózni. (A kemény megfogalmazást puhítja, hogy hozzáteszik: és más közép-európai ország sem.) A fenntartható felzárkózás jó életminőséget és erős Magyarországot jelent. Hoppá! akkor ez tehát nincs meg, holott eddig az „erős Magyarország” a kormánykommunikáció központi, hangsúlyozott eleme volt. A kritikus és meghaladandó helyzetet továbbá a következők jellemzik:

- Mo. elmarad az uniós átlagtól a digitális közszolgáltatások terén,
- Mo-on az EU átlaga felett van az adóbevallással töltött idő,
- Mo-on a rejtett gazdaság aránya az EU átlagnál magasabb (22%),
- az e-kormányzás Mo-on elmarad az EU átlagától.

A helyzetértékelést indirekt módon azokból a megjegyzésekből olvashatjuk ki, amelyek arra utalnak, hogy mi lenne az országból, ha a javasolt reformok elmaradnának, azaz, ha minden maradna úgy ahogy van. Eszerint

- átmenetileg gyors növekedés után megtorpanás következne,
- a GDP potenciális növekedése 1,4 %, maradna,
- a növekedés 2017-ig extenzív pályán haladt, amit azért sem lehet folytatni, mert a képzett munkaerő elhagyja az országot (és ez folytatódna),
- a reálkeresetek alacsony ütemben tudnának csak nőni, 12 év alatt mindössze 28 százalékkal (azaz évi 2 százalék közelében),
- a folyó fizetési mérlegben újra hiány állna elő,
- az államadósságot csak a GDP 59 százalékára lehetne lecsökkenteni,
- a nettó külföldi adósság nem mérséklődne,
- az államháztartás hiánya 2 százalék maradna,
- 2030-ban az egy főre jutó osztrák GDP-nek csak az 59,3 százalékát tudjuk elérni (a mostani 55 százalékról).¹¹

¹⁰ A választásuk után közölte Orbán Viktor, hogy 2030-ig kíván kormányon maradni.

¹¹ A tanulmány abszolút számaival probléma van, a „mostaninak” valószínű a 2015. évi adatokat mondják. A legutóbbi, 2017. évi adatok szerint ugyanis már elértük Ausztria egy főre jutó GDP-jének az 59 százalékát. A növekedési adatok azonban rendben vannak: Ausztriánál évi 1,5 százalékos GDP gyarapodással kalkulálnak. Ha

Vagyis ezek a kedvezőtlen növekedési és egyensúlyi tendenciák a mai növekedési potenciálból következnenek, ami ezek szerint erős reparációra szorul, mert hát az „Erős Magyarország” korántsem erős, a jövője – függetlenül a külső körülményektől (ezekről egyáltalán nincs szó, még az uniós forrásokról sem) – nem tűnik rózsásnak. Ez a jövőkép tökéletesen ellentmond annak, amit a konvergenciaprogramban ez év áprilisában a Nemzetgazdasági Minisztériumban (akkor még az volt) Varga Mihályék elének vetítettek.

Vargáéknál 4 százalékos potenciális növekedéssel számoltak 2022-ig, s azzal, hogy a kieső uniós források növekedést ösztönző szerepét a saját lábra álló, megerősödött magyar gazdaság pótolni tudja. Az anyag írói szerint feltételezve, hogy minőségi változás lesz a gazdaságpolitikában, amelynek köszönhetően megerősödik a versenyképességünk és a termelékenység gyorsabban emelkedik, felpörög a hazai innováció, az infrastrukturális beruházások végrehajtása és a magasabb hozzáadott értékkel bíró szolgáltatások és termékek előállítás.

Ebből a programból csak az nem derült ki, hogy mire alapozódnak a felsorolt, valóban kívánatosnak tartott tendenciák, s legfőképp, hogy mitől újulna meg a gazdaságpolitika minőségileg. Ezt csak úgy beleírta Varga a programba – kötelező ujjgyakorlatként, vagy pedig tudott valamit az új kormányon belüli súlypont-eltolódásokról? Talán meg tudta győzni Orbánt a matolcsyismus zsákutcájáról? Matolcsy meg épp ezt kivédendően állt elő a maga 180 pontos reformjavaslatával? E kérdésekre nem tudjuk a választ. De azt tudjuk, hogy a konvergenciaprogramban nem volt szó semmiféle reformról, hogy annak feltételezett 4 százalék feletti növekedésében a foglalkoztatás bővítése továbbra is meghatározó szerepet kapott (vagyis a termelékenység emelkedése kisebbet). S azt is tudjuk, hogy az erre a programra íródott 2019-es költségvetés prioritásai a korábbi kormányzati elveket követték, azaz szembe mentek a versenyképesség emelésének érdekében az embertökébe való befektetések további abszolút és relatív korlátozásával (oktatás, egészségügy, szociális szféra).

Az MNB versenyképességi programja szerint a cél elérni 2030-ban az osztrák gazdaság teljesítményének kb. a 80 százalékát. Feltételezése szerint addig Ausztria évi 1,5 százalékkal növeli bruttó hazai termékét, amit közelmúltbeli teljesítménye alapján reálisnak tartunk. Ehhez évi 4-4,5 százalékos GDP többletre van szükség, ami teljes egészében a termelékenység szaporulatából adódik (intenzív pályakép). A fejlődésnek tökeintenzívnek kell lenni, a beruházási rátának el kell érni a GDP 23-25 százalékát. Emellett nincs nagy tér a fogyasztás

nálunk évi 1,4 százalékkal számolunk – reform nélkül –, akkor 2030-ban is ugyanott vagyunk, mint ma az osztrákokhoz képest.

bővülésére, bár a program azzal számol, hogy tíz év alatt a reálkeresetek megduplázódnak, ami évi 5 százalékos körüli reálkereset-emelkedést jelent, és a feltételezett 3 százalékos infláció mellett évi 8 százalékos nettó keresetnövekedés mellett teljesülhet. A program – legalábbis verbálisan – számol a hazánkat is érintő megatrendekkel, így

- a robotizációval és a mesterséges intelligencia terjedésével,
- a népesség korosodásával,
- a változó világgazdasági erőközpontokkal,
- a képzett munkaerőért való versennyel,
- a változó energiamixszel,
- a globalizálódó szolgáltatásokkal.

A reformokkal és a reformok nélkül folyó növekedési pálya különbségeit a következő táblázatban foglaljuk össze.

1. táblázat

Várható makrogazdasági mutatók

Mutatók	Reformok nélkül	Reformokkal
Potenciális növekedés évi üteme	1,4 %	4,4 %
Termelékenység emelkedése	6 %	18 %
Reálkeresetek	28 %	87 %
Bérhányad	58 %	57 %
Nettó külső adósság/GDP	u.a.	csökken*
Infláció, évi	3 %	3 %
Költségvetési egyenleg/ GDP évi mérték	-2,0 %	0,5 %
Államadósság a GDP %-ában 2030-ban	59 %	38 %
1 főre jutó magyar GDP 2030-ban az osztrák százalékában	59,3 %	85 %
Folyó fizetési mérleg	negatív	tartósan pozitív

*csökken az importfüggőség

Miközben az elérendő céldátum 2030, a grafikonokból kiolvasható időtáv a 2028-ig szóló tíz év, ami tehát 2019-cel indulna. Az indulási dátumot teljesen irreálisnak tartom, hiszen, ha lesz is valami a programból ez év őszére, annak kivitelezéséhez minimum át kellene szabni még az ősz folyamán a jövő évi költségvetést, amire nulla esélyt látok. A javaslat kidolgozói az „átfogó versenyképességi fordulatot” jelentő programot „strukturált hosszú távú” anyagban

vélik kidolgozandónak, majd végrehajtása után annak folyamatos utókövetését javasolják. Az anyag készítői elgondolásaikat nem fejtették ki, csupán 180 pontban egyszerűen felsorolták.

A javaslatok csomópontjai a következők voltak.

1. Hatékony állam, kisebb bürokrácia – 11 pontban

On-line ügyintézés egyszerűsítése és kiterjesztése, adatbázisok összekapcsolása, az adóhivatal fejlesztése, az on-line pénztárgép és EKÁER-rendszer további kiterjesztése. A közszférában bértömeggazdálkodás és teljesítménymérés, átlagbéremelés, bürokráciacsökkentés. Ez utóbbiról semmi közelebbit nem tudunk meg, viszont azt tudjuk, hogy Matolcsy Györgynek mindig is vesszőparipája volt, és ezt követve 2010-ben nagyszabású tervekről szolt a kormánykommunikáció, amik aztán elapadtak, elakadtak. A harmadik Orbán-kormány alatt Lázár János és Csepregy Nándor melegítették fel a bürokráciacsökkentést a közszférából történő elbocsátások meghirdetésével. Ám ezekből sem lett semmi. Most megint napirenden van kb. 100 ezer közalkalmazott leépítése, de ehhez az ügyintézészt kellene leegyszerűsíteni, e-formásítani, ami jelentős forrásokat igényelne a szükséges képzéseken túlmenően.¹²

2. Második adóreform a teljes foglalkoztatásért – 6 pontban

A Munkahelyvédelmi Akcióterv (MAT) kibővítése, a nyugdíjkorhoz közelállók alkalmazásának ösztönzése, a munkát terhelő adók csökkentésének folytatása, ösztönözni az adórendszeren keresztül is az egészséges életmódra törekvést és az élethosszig tartó tanulást. Ezekből a javaslatokból csak a szocho. csökkentése folytatódik, a MAT-ot 2019-ben erősen korlátozzák, a cafetéria-rendszer átalakításával is szembe mennek az adórendszeren keresztül történő embertőke-fejlődés elősegítésének. Egyébként a munkaerő-tartalékok kimerültek, a munkanélküliség rátája természetes rátája alá süllyedt, a teljes foglalkoztatottság elérését nem kell célként kitűzni, mert az megvalósult. A közmunkákra fordított költségvetési keret 140 milliárd forintos megvágása (a 2017. évi csúcshoz képest), valószínűsíthetően csak nagyon korlátozottan fogja a versenyszféra foglalkoztatását bővíteni, sokkal inkább a munkanélküli ellátásra szoruló köre fog ismét emelkedni. Nem véletlen, hogy a 2019-es költségvetésben már ezzel számoltak (miközben a munkanélküliségi ráta csökkenését és a foglalkoztatás változatlan ütemű bővülését – 1,5 % - prognosztizálták -, mert a papír sok mindent elbír, egyébként érthetetlenül).

¹² Megjegyezzük, hogy a vállalkozások e-ügyintézése során azt a tapasztalatot szereztük, hogy olyan mértékben sikerült követhetlenné tenni az ügymenetet, hogy azt végül is csak külön ügyintéző és/vagy ügyvéd segítségével lehetett megoldani.

Láthatóan a „második adóreform”¹³ nem akarja átírni sem az egykulcsos adót és a hozzákapcsolódó gyerekkedvezményeket, sem az áfa-rendszert. Nincs szó a nyugdíjrendszer rugalmasabbá tételéről és a nők ’40 visszavonásáról sem. Vagyis minden a régi rosszra épül rá.

3. Magas színvonalú közoktatás – 21 pontban

A javaslatok mindegyike olyan, amilyennel a mai oktatási rendszer szembe megy. A képességek, adaptációképesség, a nyelvtudás, az informatika erősítése állna a középpontban, amikor is rugalmasabbak a tantervek, növekszik az állami szerepvállalás (nyelvvizsgák), új Nemzeti alaptantervet dolgoznak ki, felülvizsgálják a kötelező anyagokat, növelnék a természettudomány súlyát, fejlesztenék az informatikai parkot és több tanárt alkalmaznának. Emellett csökkentenék a korai iskolaelhagyást, ami az Orbán-kormány egyik vívmányának a feladásával járna: 18 évre kellene visszaemelni a kötelező iskolai képzést.

4. Nemzetközileg elismert felsőoktatás – 16 pontban

Ezen belül fejleszteni kell az oktatási intézmények infrastruktúráját, vonzóbbá tenni a tanári pályát, az ösztöndíjakat növelni és jobban a tanulmányi eredményekhez kötni. Erősíteni kell a cégekkel, a középiskolákkal és a külfölddel való kapcsolatot, támogatni a kettős diploma programokat, csökkenteni a lemorzsolódást.

Matolcsy György Széll Kálmán terve épp az ellenkezője volt ennek, eredményeként a felsőoktatási létszámkeretet majdnem a felére csökkentették.

Nagyon komoly erőfeszítéseket kellene tenni a nemzetközi elismertség visszaszerzéséhez, és nagy tőkeinjekciókkal sem menne gyorsan. Az MNB javaslata, hogy a felsőoktatásra szánt GDP arányos 0,8 százalékot 1,3 százalékra kell emelni.

5. Modern egészségügy – 22 pontban

Lényegében mindent át kellene szabni, és az új (visszaszerzett) hangsúlyok rengeteg pénzbe kerülnének. Visszaadni a kivont forrásokat és megemelni minden keretet. A javaslatok egy része az egészségvédelmet, betegségmegelőzést szolgálja, más része a gyógyítási költségek elismertetését javasolja, harmadrésze az öngondoskodás (önrész) támogatását, s nem utolsó sorban a volumenkorlátok felülvizsgálatát, a kapacitások bővítését, továbbá az átlátható bérezési rendszer kialakítását, valamint a szakmai és pénzügyi ellenőrzés erősítését.

6. Demográfia – 6 pontban

A gyermekvállalás feltételeinek javítása, családbarát munkahelyek, családbarát köznevelési rendszer, a bérekhez kötött támogatások kövessék a béremelkedéseket.

7. Aktív munkaerő-piaci és bérpolitika – 13 pontban

¹³ Ez is Matolcsy György kedvenc szóhasználata.

A munkaerő-piaci mobilitás támogatása, több éves, háromoldalú bérmegállapodás (minimálbérek előre bejelentett hosszú távú emelése), célzott munkaidőcsökkentés (a rászorulóknak), jobb átképzési programok, bérfejlesztés az állami hiányszakmákban, magyar vállalatok külföldi toborzásának támogatása, külföldi diplomák honosításának egyszerűsítése, a közfoglalkoztatott versenyszférába való átirányításában állami szerepvállalás, a nyugdíj melletti munka magasabb díjazhatósága.

Ha jól értjük, itt a normalitás irányába történne elmozdulás a korábbi durva intézkedések után. A bérek előre tervezhetősége pedig kifejezetten szocialista örökség.

8. KKV stratégia – 28 pontban

Adó- és járulékkedvezmények, költségelszámolhatóságok kiterjesztése, képzések, adminisztráció csökkentése, felvásárlások, fúziók elősegítése, egyetemi támogatási programok szervezése, felszámolási eljárások egyszerűsítése, stratégiai megállapodások kötése innovatív cégekkel stb.

9. Iparstratégia – 4 pontban

Nagyvállalati beruházási támogatások és strukturális alapok irányítása a feldolgozóiparba, a mezőgazdaság öntözési infrastruktúrájának fejlesztése, a tudásintenzív ágazatok támogatása.

10. Innováció – 12 pontban

A felsőoktatási K+F kiadásokat a GDP 0,5 százalékára kell emelni, ösztönözni kell a vállalati K+F-t, csökkenteni a szabadalmak fenntartási díját, adókedvezmény a magánszféra kutatóinak. Növelni kell a K+F kiszolgáló személyzetét és emelni a bérüket, speciális posztgraduális képzéseket kell szervezni, kiemelten kell megtéríteni a kezdő vállalkozások K+F kiadásait, a doktori képzések költségeit legalább fele részben, fejleszteni kell a vidéki digitális infrastruktúrát.

Mindebből csak az innovációra ösztönző általános gazdasági környezet maradt ki, ami a piaci verseny erősítésével érhető el.

11. Exportstratégia – 6 pontban

Meg kell könnyíteni az új piacokra való belépést, új kereskedőház-koncepciót kell kidolgozni, támogatni a hazai külkereskedő réteget, erősíteni a szolgáltatás-exportot. Ki kell használni az egy övezet – egy út geostratégiai előnyeit.

12. Modern infrastruktúra – 12 pontban

Szükséges a vasút fejlesztése (járműpark, elektronizálás, sebesség növelése), az elővárosi közlekedés megújítása, az M1 és M7 háromsávosítása. Felül kell vizsgálni az elektromos hálózatot és a csatlakozási pontokat. Az utakat folyamatosan karban kell tartani. Elő kell segíteni a modern telekommunikációs hálózatok terjedését.

13. Hatékony energiamix – 5 tételben

Növelni kell a vállalatok energiafelhasználásának hatékonyságát, védeni a fűtési energiát (falak, nyílászárók), és fokozni a környezetkímélő energiaforrások felhasználását.

Paks II-ről nem tesz említést az anyag.

14. Versenyképes pénzügyi rendszer – 18 pontban

A felsorolt pontokban az a közös, hogy szinte mindenütt jelen van az állami segítség, rásegítés adókedvezményekkel, társulási formák támogatásával, költségek állami átvállalásával. Ezen kívül a bankokra van bízva a digitalizáció fejlesztése, a hitelezés növelése, a költséghatékonyság javítása, az alkalmazottak képzése, a garanciát népszerűsítő marketing és a pénzügyi kultúra mélyítése.

Az összefoglaltan ismertetett 180 pontban nagyon sok hasznos javaslat szerepel, s mint utaltunk rá, számos olyan, amely korrigálja az unortodoxiával „elért” eredményeket. Vagyis szembe megy a kurzussal. A problémáink is részben ebből fakadnak. Mert tér-időtől függetlenül a javaslatok csak úgy belelőgnak a valóságunkba: nincsenek megjelölt felelősök, határidők, és nem számolnak azzal a gazdasági-politikai-társadalmi közeggel, amelyre vonatkoznának. Mondhatnánk, hogy asztal mellett kifundált tudósjavaslatok. Nincs szó benne a korrupcióról, a piaci kapcsolatok erősítéséről, a verseny szabályozó szerepének visszaállításáról, a gazdaságirányítás kormányzati ellensúlyainak helyreállításáról. A másik fő észrevételünk, hogy a kivitelezésben szinte mindenütt az állami szerepvállalás növelése a megoldás¹⁴, ami töménytelen mennyiségű költségvetési pénzt igényelne, s ez eleve elriaszthatja a döntéshozókat. Egyébként nem számolták végig a program költségvetési vonzatát, ami annál is érdekesebb, mert prognózist adtak az államháztartási hiány éves mértékére és az államadósságra is.

A reformpontokat semmilyen módon nem kötötték össze a növekedési pályával, vagyis a nyomát sem találtuk annak, hogyan és mikortól nőne meg a potenciális növekedés 4,4 százalékra. Az intézkedések nagyobb része hosszabb távon tudja csak a hatását kifejteni, az embertőkébe eszközölt befektetések mindenképpen ilyenek, ezért kétséges, hogy már 2019-től vagy 2020-tól rá tudnánk állni az évi 4 százalék feletti növekedési pályára, s emiatt a felzárkózási dátum teljesíthetősége is kétségessé válik.

¹⁴ Farkas Zoltán így jellemzi: „A 180 pontból egy aranypókként működő, minden apró részletet szabályozó állam képe bontakozik ki, ő és csakis ő a siker záloga. Legfőbb hiányossága a programnak, hogy figyelmen kívül hagyja azt a veszteséget, amelyet az Orbán-kormány a jogbiztonság hiányával, a kiszemelt cégek és üzleti partnerei kivételezésével, új monopolhelyzetek kreálásával, a korrupcióval, a normativitás megsértésével, az informális parancsolgatással az elmúlt nyolc évben az üzleti környezetben okozott.” Kábítás, HVG 2018. július 19.

Az anyagnak általános értéke van: hogy ti. felveti a problémákat, mert a javaslatokból is ez olvasható ki. Kicsit úgy érzem magam, mint a nyolcvanas években, amikor rendre nagyszabású reformtervek születtek, de mindig kérdéses volt a teljesíthetőségük és a hatásuk, mert a meglévő rendszer azokat mindenkor a maga képére alakította. Ezért sokan nem hittek a reformokban, mások viszont azért értékelték azokat, mert legalább bomlasztotta a rendszert. Tudtuk, hogy a reformok helyett rendszerváltás kellene, de ezt nem lehetett hangoztatni, a rendszer lényegét (egypártrendszer, állami tulajdon dominanciája, központi irányítás) nem lehetett megkérdőjelezni, felülírni. Most annyiban különbözik csak a harminc évvel ezelőttihez képest a helyzet, hogy a még megmaradt független értelmiségi és/vagy ellenzéki ugyan követelheti a rendszerváltást (a NER leváltását), de ennek az ég világon semmi foganatja sincs, pusztába kiáltott szó marad.

Matolcsy György viszont előjöhet, mint fő stratégiaalkotó és lobogtathatja a 180 pontját, mondván neki van receptje a tovább haladáshoz, a gyorsításhoz. S ha keresztül tudná vinni, vagy annak csak egy részét megvalósítani, akkor jószerével visszatérnénk a globális válság előtti magyar gazdasághoz, egy óriási vargabetű megtétele után. Ez egy nagyon optimista feltételezés, mert azt vélelmezi, hogy meg tudjuk haladni a 2010 utáni károkozásokat. Fura mód, erre a feladatra éppen az a személy vállalkozott, akinek oroszlánrésze volt ebben a károkozásban.

Bihari Péter az És július 27. számában foglalkozott a 180 ponttal, amiről összefoglalva a következőt állapította meg: „... inkább a tényleges cselekvés mímélése, semmint érdemi javaslatokból álló felzárkózási program. A jegybank helyzetértékeléséből kiderül, hogy látja bajt, de azt nem szakmailag megalapozott, koherens programmal, hanem a reformok látszatát keltő, valójában a reformokat helyettesítő reformplacebóval próbálja orvosolni.” És, 2018. júl. 27. Reformpótlék 180 pontban. Megállapításában van igazság, de azt mindenképpen értékelni kell, hogy kiderült: a mai vezetésben is vannak olyanok, akik látják a problémákat és közvetetten még hangot is mernek adni neki. Valószínű nem sokáig.

Bihari írására reflektált lényegében Felcsúti Péter az És aug. 17-i számában, aki kiemelte, hogy a javasolt intézkedésekben semmi unortodoxia nincs „nagyjából a közgazdaságtan fő áramának receptjeit igyekeznek alkalmazni a magyar viszonyok között” (Még egyszer az MNB 180 pontjáról). Felhívja az ellenzék figyelmét, hogy a program kapcsán nem fanyalogni kellene, hanem fölismerni, hogy közös érdekről van szó és konstruktív módon kritizálni. Mindemellett ő is amellettt voksol, hogy a nyolc év alatt kialakított kormányzati stílus „alkalmatlan egy ennyire nagyívű, összetett és sokszereplős program megfelelő minőségben

történő levezenylésére.” (mert „Kiplinget idézve... a leopárd nem könnyen változtatja meg a foltjait”)

A július eleje óta történetek alapján semmi esélyt nem adunk arra, hogy a 180 pontos javaslatból kormányzati program íródjék. A legtöbb, ami történhet, hogy szerzőiket nem távolítják el az MNB-ből. Matolcsy György pedig abba a sorba fog beállni, ahova küldik.

A Nemzeti Versenyképességi Tanács feladata, hogy programot állítson össze három anyagból, az MNB, a BKIK és az Innovációs és Technológiai Minisztérium javaslataiból. Október 8-án ez ügyben összeültek, de Varga Mihály korábban meghirdetett sajtótájékoztatóját már előre lefűjták.

5. Amerikai vámháború

Donald Trump, akit az elemzők a világgazdaság egyik fő kockázatának tartanak, választási programjának ígéreteit betartandó ez év tavaszán megindította vámháborúját. Az elnöknek – elmondása szerint – tetszik a háború, amelyet ő fog megnyerni. (Azért erre nem vennénk mérget.)

Az amerikai elnök első számú célpontja Kína, amelyet két okból kíván vámok kivetésével megregulálni. Egyrészt, mert túl nagy a kereskedelmi mérleg többlete (Kína többet exportál, mint importál az USA-ból, és ezt kellene kiegyenlíteni.) Másrészt, mert számítások szerint évi az államoknak 600 milliárd dolláros vesztesége keletkezik abból, hogy megsértik a technológiai transzferhez kapcsolódó szellemi tulajdonjogokat, amiben a fő vétkes Kína.¹⁵

A háborút az acélimportra kivetett 25 százalékos és az alumíniumra felszámított 10 százalékos vámpótlékkal nyitotta meg az USA. Noha ennek a célja Kína volt, elsősorban Kanadát, az Uniót és Mexikót érintette, a kínai acélexport az USA acélimportjának csak 12 százalékát teszi ki. Reakcióként két állammal, Argentínával és Dél-Koreával kvótamegállapodást kötöttek, és megkezdődtek ilyesmiről a tárgyalások az EU-val is. Ellencsapásként egyébként Brüsszel is kilátásba helyezte, hogy 6,4 milliárd euró értékű árura vet ki büntetővámokat. A nagyon megsértett Kanada is bejelentette, hogy alumínium és acélexportjával megegyező értékű, 12,8 md dollárnyi USA-árut fog megterhelni extravámokkal.

¹⁵ Köztudott egyfelől a kínai ipari kémkedés, másfelől az is, hogy Kína csak úgy adja meg a piacára való belépés jogát, ha az odatelepülni kívánó önként átadja termelési eljárását a kínai cégeknek. Ezt a nagy piac reményében az amerikaiak meg is teszik, aztán Kína évekre elhúzza az engedély kiadását, akkora, amikor már a saját cégeik versenytársa nőttek ki magukat. S nem utolsó sorban a vegyes vállalatokon keresztül kerülnek kínaiakhoz az amerikai szellemi termékek.

Második menetben 34 milliárd dollár értékű kínai árut érintett D.T. döntése.¹⁶ Kína azonnal reagált, és pontosan ugyanennyi értékű amerikai árut kíván sújtani büntetővámokkal. Trump kilátásba helyezte, hogy az USA teljes kínai importjára kiterjeszti az extra vámokat, amivel szemben Kína visszacsapása várható. De Kína háborús mozgástere korlátozottabb, mert kb. a negyedét vásárolja csak az USA-ból annak, amit oda exportál. Viszont Kína adminisztratív korlátokat vezethet be az amerikai exportra, sőt, leértékelheti a jüant, ami olcsóbbá teszi USA-ba irányuló exportját. Viszont ebbe a valutaháborúba az USA nem tud beszállni, mert a dollár árfolyama szabadon lebeg, azt a piacok határozzák meg.

Fennáll a kereskedelmi háború kiszélesedésének veszélye az USA és az unió között is. Trump zokon vette az unió válaszlépéseit az acél és alumínium vámjainak emelésekre, és azzal fenyeget, hogy retorzióként az európai autókra is 20-25 százalékos büntetővámot fog kivetni. Ezt az Audi és Mercedes valamint beszállítóik (műanyagipar, textilipar, fémipar) révén Mo. nagyon megszenvedheti. (A cégek első reakciójukban elutasították a termelés-visszafogás esélyét. Sőt, az Audi és a Mercedes új fejlesztéseket helyezett kilátásba.)

A vámháborúban azok az országok vesztenek legtöbbet, akiknél az exportnak nagy az importtartalma, viszont kicsi a saját hozzáadott értéke. Magyarország ebben élen jár, veszélyeztetettsége – egy svájci intézet számítása szerint – harmadik a világon, Tajvan és Szlovákia után.

Noha az amerikaiak indította vámháborúnak már vannak vesztesei az USA-n belül (az agrárium szereplői már kompenzációt kapnak), az USA gazdaságán még nem érezni a hátrányt: jó ütemben növekszik, alacsony a munkanélküliség és viszonylag az infláció is. A háború kiterjedése viszont elemzések szerint éppen azokat a választókat érintené a magasabb árakon keresztül kedvezőtlenül, akik Trump szavazói voltak, akiknek a drágábban – magasabb munkabérral előállított – amerikai termékeket kellene megvásárolni. A külföldről esetleg hazacsábított cégek sem tudnának olcsóbban termelni csak a foglalkoztatást tudnák növelni.

Senki nem tudja megmondani, mi lesz ennek a vámháborúnak a vége. Csak az látszik, hogy a globalizált világban sérülések keletkeznek, el-el akad a láncszem. Ez a játszma vesztes-vesztes pozíciókat hoz. Ha a kölcsönös büntetések eszkalálódnak, az egyre több ipari és mezőgazdasági ágat érint, és széteshet a jelenlegi világgazdasági rendszer, ennek világpolitikai, biztonságpolitikai következményei is lehetnek.

Egyelőre nem tudni, D.T. meddig fog elmenni, csak azt, hogy Kína nagyon elszánt a védekezésben. Lehetséges, hogy Trump e téren is a szokásos koreográfiáját fogja felmutatni,

¹⁶ Ebből azonban 20 milliárd dollár értékűt amerikai cégek állítanak elő Kínában, vagyis a fagyvi visszanyal.

ami abból adódik, hogy számára a siker kulcsa az eladható látszat, amivel az általa védendőnek kikiáltott fehér középosztályt meg tudja etetni. Ennek menete – mint ahogy már megtapasztaltuk: durván beleállni az ellenfélbe, káoszt teremteni, aztán békét kötni, és a békekötés emberének, a megoldás kulcsának is magát kikiáltani.

6. Paksi fejlemények

6.1.Határidők

Július 16-án jelent meg a hír a Reuters közlésében, miszerint az Itar-Tass információja szerint 2018. október 27-én indul Paks II. főépületének kivitelezése. Az Itar-Tass az Orbán-Putyin találkozón (júl. 15. a foci vb) elhangzottakra hivatkozott. Az MTI erről csak annyit közölt, hogy a felek megállapították: „minden a korábban kialakított mederben halad”.

Ez persze nem egészen van így, mert egyrészt eddig már kb. két éves csúszás jött össze (ezt a kormány az EU elhúzódo kekeckedésére fogja, amiben van igazság), másrészt Süli János, a projekt vezetője, tárca nélküli miniszter a főépület építésének megkezdését korábban 2019 végére, 2020 elejére tette. Ennek előfeltétele ugyanis 80 kiszolgáló épület elkészülte, amelyekhez a munkaterületet csak ez év februárjában adták át.

Süli János a nyár elején azt nyilatkozta, hogy még több ezer engedély hiányzik, ezek közül több száz előfeltétele lenne az építkezés megkezdésének. Közülük többnek a kérelmét még be sem nyújtották. Köztük a legfontosabbat, a létesítési engedélykérelmet az Országos Atomenergiiai Hivatalnak, amelynek egy éve lesz a kérelem elbírálásához, amit három hónappal meghosszabbíthatnak.

A szeptemberig három nagyon lényeges kérdésben sikertelen volt a tendereztetés:

- Paks II. létesítéséhez és üzembehelyezéséhez kapcsolódó dokumentumok véleményezésére kiírtól,
- a személyzetképzéshez szükséges tananyagok szakmai felülvizsgálatára kiírtól,
- a Paks II.-höz szükséges üzemvízcsatorna kibővítésére kiírt tervezési és kivitelezési pályázatról (üzemelés közben csatornabővítés a duplájára).

A kormány egyébként az engedélyezési csúcsidőben számos könnyítést engedélyezett, amit a környezetvédők rendre támadnak.

A költségvetési előirányzatok is arról árulkodnak, mintha a kivitelezési folyamatokat másként ítélnék meg Bp-en, mint Moszkvában. Az idei költségvetésben 106 milliárd forintot irányoztak elő a projektekre, kevesebbet, mint 2017-ben (nem is tudták felhasználni), és a 2019-es költségvetésben is pontosan ekkora összeg szerepel. Ha a munkálatok ez év végével

felpörögnének, akkor a finanszírozási keretet jóval nagyobbra kellett volna szabni. Süli János elmondta, hogy eddig 25 milliárd forintot (78 millió eurót) hívtunk le a hitelkeretből, de ezt májusban teljes egészében előtörlesztettük. Egyébként pedig Brüsszel a hibás abban, hogy Mának eddig 400 millió forint rendelkezésre tartási jutalékot kellett kifizetnie (lényegében a semmiért). Széll Bernadett erre azt válaszolta, hogy be kellene fizetni ezt az összeget azoknak, akik a szerződést megkötötték.

A határidőkkel egyébként is probléma lehet, amire több jel is utal. Egyrészt a Roszatom vezetői augusztusban felkeresték Orbán Viktort, amikor is tárgyalást folytattak a projektről. Valószínű sűrgették – ikszedszer. Másodszor szeptemberben Putyin magához rendelte Moszkvába Orbánt, s a találkozón a gázüzletek mellett Paks II. is szóba került. Már az is feltűnő volt, hogy alig két hónap után Putyin megint Moszkvába hívatta Orbánt, s még inkább, hogy a hivatalos tárgyalás után – előre be nem jelentve – négyszemközti találkozóra invitálta, ahol kb. háromnegyedórán keresztül tárgyaltak – két tolmács jelenlétében. Hogy mit, senki nem tudja. Viszont Orbán a találkozó után úgy nyilatkozott, hogy az erőműépítés körül akadnak nehézségek¹⁷, de igyekezünk tartani a határidőket. S hozzátette: „ez most másodlagos, a fő, hogy sikerüljön projekt Mindketten elkötelezettek vagyunk száz százalékig.” Paks II. megvalósítását történelminek nevezte, hiszen egy NATO és EU-tag ország épített orosz technológiájú atomerőművet. Putyin csak annyit nyilatkozott, hogy a Roszatom hamarosan megkezdí a reaktorok építését (ami a főépület építését jelenti) – mintegy ultimátumszerűen. Orbán Viktor ebbéli megnyilatkozásából Jávor Benedek azt vonta le, hogy a kormányfő elismerte a projekt politikai jellegét, ami csak neki jó, ezért támogatja Putyin Orbánt.

Szeptember 24-én Süli János a parlamentben a PM képviselőjének felvetésére azt válaszolta, hogy lehetséges csúszás, de a biztonság fontosabb a határidőnél. S ekkor tudtuk meg azt is, hogy folyamatban van a pénzügyi szerződés módosítása, miszerint nem 2026. március 15-től kellene megkezdenünk a hitel törlesztését, hanem azt az új blokkok üzembehelyezéséhez igazítják. Jávor Benedek a csúszások miatt 2032-2033-ra teszi a blokkok üzembe helyezését. Holoda Attila viszont úgy véli, hogy az üzembe helyezés el fog maradni (bárha megépül a létesítmény), mert akkorra már egyértelműen kiderül, hogy nem lehet Paks II-t gazdaságosan üzemeltetni.

Jávor Benedek, uniós képviselő szeptember végén a blogjában azt írta, hogy a sikertelen tendereztetés azt bizonyítja, nincs komoly befektetői érdeklődés a projekt iránt, és „a paksi

¹⁷ Késésben lévő hatósági engedélyekről van információ.

bővítés haldoklása hónapok óta nyilvánvaló”, négy év alatt három éves csúszást sikerült összehozni.

6.2.Közüvélemény

A nyár elején a Medián Közüvéleménykutató intézet felmérés készített a magyar lakosság körében az atomenergia és Paks II. támogatottságáról. Az eredmény a következő lett:

- Paks II.-t a lakosság 41 százaléka támogatja, 51 százaléka elutasítja (korábban alacsonyabb volt a támogatottság aránya),
- akik támogatják azok közül csak 31 százalék ért egyet az orosz kivitelezéssel, még a Fidesz szavazók fele is ezen a véleményen van,
- a megkérdezettek 82 százaléka atomenergia helyett a megújuló energiaforrások nagyobb felhasználásával ért egyet, ezt vallja a Fidesz szavazók 72 százaléka is; az atomenergia csak 13 százalékos támogatottságot kapott.

Ide kapcsolunk egy fideszes véleményét is, ami név nélkül a Wall Street Journalban jelent meg augusztusban: „Úgy véltük, a legjobb üzletet kötjük. De úgy néz ki, ebben az oroszok nyertek.” A visszalépés rendkívül sokba kerülne, de még mindig megérné. Sajnos nem látszik sok esély arra, hogy a februárban az Eu Bíróságán benyújtott osztrák kereset alapján az unió leállítaná a beruházást. Ez a bíróság ugyanis elutasította a Hinkley Point C projekt ellen ugyancsak az osztrákok által benyújtott (2015) vétókérelmet, aminek a mintája alapján Paks II-t sem fogják elvágni (már csak a kettős mérce vádját elkerülendő sem).

6.3.A Duna vizének hőmérséklete

Az idei nyáron, augusztusban a nagy hőség miatt le kellett állítani több franciaországi, svédországi atomreaktort és vissza kellett fogni a termelésüket Svájcban, Németországban, Finnországban. Magyarországon ilyenre nem került sor, noha a kánikula nem volt enyhébb. Igaz, az egyik blokk meghibásodás miatt több mint 10 napot állt. Mondhatnák természetes alkalmazkodás történt.

A hivatalos jelentések szerint Pakson minden rendben volt, noha a hűtővizet adó Duna alacsony vízállású lett és meleg is. De hőmérséklete nem haladta meg a megengedett 30 fokot a kibocsátástól mért 500 méteres ponton. Csak 29,88 C fokon tetőzött. Ezt úgy érték el, hogy előbb a megszabott mérési időszak első felében, 11,30 és 12,30 között mértek. Majd miután az automata mérőeszköz augusztus elején meghibásodott, a reggeli órákban, manuálisan. Úgy

találták, hogy a víz hőmérséklete 25-26 fok közt alakult, amihez a kiengedett hűtővíz még 3-4 fokot adhatott hozzá.

A 30 fokos határértéket még a Környezetvédelmi Minisztérium állapította meg (amikor még volt), ennél alacsonyabb a megengedett felső érték Franciaországban (28) és Svájcban (25).

Miután az Energiaklub és az Átlátszó.hu hiába kérte a környezetvédelmi hatóságtól a mérési adatokat, képviselői személyes méréseket készítettek, amelyek 30 fok feletti eredményeket mutattak. A Paks II. építését engedélyező környezetvédelmi hatóság nulla valószínűséget adott annak, hogy az alacsony vízállású Duna hőmérséklete tartósan meghaladhatja az atomerőműműködés ideje alatt a megengedett határértéket. Márpedig ezen a nyáron a valóság felülírta ezt a feltételezést.

Az OAH, amelynek a létesítési engedélyt ki kell adnia, arra a kérdésre, hogy mi a véleménye Paks II. nem megfelelő hűtéséről, azt válaszolta, hogy ez nem az ő asztala, mert nem érinti a nukleáris biztonságot, forduljanak a környezetvédelmi hatósághoz.

A felmelegedett Duna nemcsak a folyó élővilágára veszélyes, de az atomreaktor hűtését is megnehezíti. Ha Paks II. üzembe helyezésével kétszer ennyi hűtővíz kerül a Dunába, annak hűtése – tekintettel a klímaváltozás tartósságára – extra költségekkel fog járni. Nem véletlenül publikáltak tudósok már egy évvel ezelőtt, hogy a klímaváltozásokkal érintett területeken csökkenteni kell az atomenergia részesedését, mert különben – a leállítási, termeléskorlátozási szükségletek miatt – nyáron áramkimaradások lehetnek.

Jávor Benedek úgy ítélte meg a kialakult helyzetet, hogy vissza kell vonni Paks II. környezetvédelmi engedélyét, amit a pécsi hatóság nem hallott meg.

Orbán Viktor sem. És ilyen döntés bizonyosan nem fog megszületni, amíg Orbán Viktornak hívják a miniszterelnököt.

7.Letelepedési kötvény – ami utólag derült ki

Annak ellenére, hogy hivatalosan mindannyiszor arról értesítettek bennünket, hogy a letelepedési kötvényvásárlókat a Belügyminisztérium nemzetbiztonsági szempontból alaposan átvilágítja, utólag több személy esetében ennek az ellenkezője derült ki. A tartózkodási és/vagy letelepedési engedélyt kapók névsorát nem adja ki a minisztérium, kiszivárogtatás mégis történt ez év elején. Ennek alapján a 444 és Direkt 36 újságírói orosz újságírókkal együtt eredményesen nyomoztak. Minekutána már korábban kiderült, hogy érdemes néhány névnek utána nézni. Kiderült ugyanis, hogy egy olyan szír állampolgár is hozzájutott a magyarországi lakhatáshoz

(tíz nap alatt), aki az emberiség elleni bűncselekménnyel vádolható Bassár el- Aszad közvetlen bizalmasa volt.

A kutatás orosz állampolgárokra terjedt ki (bár a legtöbb kötvényt kínaiak vásárolták meg, köztük nehéz lett volna név alapján kutakodni). A vizsgálatból az derült ki, hogy az orosz kötvényvásárlók a politikai és gazdasági elitből kerültek ki, köztük találtak olyanokat is, akik szoros kapcsolatot ápoltak a szervezett bűnözőkkel és/vagy az orosz maffiával. A legkínosabb az orosz külföldi hírszerzés főnöke családjának magyarországi lakhely-vásárlása, mert ezt az orosz törvények határozottan tiltják.

Kiszivárgott információ szerint a Belügyminisztérium ellenőrzésre kijelölt szervezete képtelen volt a kérelmek körültekintő áttekintésére, különös tekintettel arra is, hogy a kötvényprogrammal egyidőben zajlott a határon túli magyarok honosítása is.

Vagyis lényegében bárki, akinek pénze volt, bármilyen előélettel is rendelkezett, a kerítést messze elkerülve, bejöhettek szeretett országunkba. A leperkált 250 majd 300 ezer euró mentesített a nemzetbiztonsági kockázat alól.

Mirkóczki Ádám, a nemzetbiztonsági bizottság jobbkios elnöke ismeretlen tettes ellen feljelentést tett a Legfelsőbb Ügyészségen a letelepedési kötvényüzletág ügyében.

8. Budapest-Belgrád vasút

Korábban már írtunk e projektről, most azonban újabb bekerülési ár vált ismertté: 750 milliárd forint, ami a kamatokkal együtt 1000 milliárdra nőhet. A kilométerenkénti 6,25 milliárd forintos költség még kínai mércével mérve is sok. Az ugyancsak a kínaiak által épített kenyai vasút, amit nagyon drágának tartanak, kilométerenként forintra átszámítva 2,3 milliárdot jelentett. Hogy a kínaiak nem építenek olcsón arra példa az is, hogy nem rég mondta vissza - annak magas költsége miatt – a maláj miniszterelnök egy kuala lumpuri vasút megépítését, és Thaiföldön, Sri Lankán is történtek ilyen okból visszalépések.

Nekünk viszont Mohács kell!

Annak ellenére, hogy

- a vonalon nem lesz személyszállítás,
- Pireusz és Belgrád között a belátható időn belül nem lesz útvonalépítés,
- nem leszünk a kínai áruk elosztóközpontja (mert Európában már számos ilyen működik)

- a forgalom inkább egyirányú lesz, mert a kínai importot kevésbé tudjuk magyar exporttal ellensúlyozni.

9. HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Non-profit Zrt

Júliusban jelentették be, hogy megszűnik a 2012 végén létrehozott Magyar Nemzeti Kereskedőház Zrt és a Magyar Kereskedelem-fejlesztési Promóciós Kft, s kb. 4 milliárd forintból felállítják helyettük HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Non-profit Zrt-t a KKV-k exportjának elősegítésére. A cég tőkéjét 1,5 milliárd forintban határozták meg. Vezetője Ligetfalvi Gábor, Mészáros Lőrinc baráti/üzleti társaság tagja lett.

A Kereskedőház (MNKH) Szijjártó Péter miniszterségéhez tartozott, a HEPA is ott marad. A csöndes kivézetetés és újjáalakulás azért keltett feltűnést, mert korábban Szijjártó áradozó ódákat zengett a Kereskedőház sikereiről, ami úgy volt megoldható, hogy a teljes magyar exportnövekedést a ház eredményeként állította be.

A keleti és a déli nyitás keretében létrehozott Kereskedőházak 41 országban működtek, lényegében átvéve a korábbi nagykövetségek kereskedelmi attaséinak munkáját – azok szaktudása és helyismerete nélkül. A kormánykörök kifizetőhelyének bizonyultak, de kis részben voltak a szocialista párthoz tartozó munkatársaik is. Noha állami szervezet volt, adatainak közérdekűeknek kellett volna lenni, ám ezt a Külügyminisztériumban másként értelmezték. (Sokszor csak peres eljárásban sikerült a még létező ellensúlyoknak megszerezni az elszámolásokat.)

Amit tudunk róluk az az, hogy a munkatársak havi nettó 500 ezer forintos fizetést kaptak; fenntartásuk havonta 36 millió forintot emésztett fel anélkül, hogy érdemi eredményeket fel tudtak volna mutatni. Sőt, a számok azt jelezték, hogy 2011-hez képest összeségében csökkent a keleti és a déli országokba irányuló export. A magyar export legnagyobb része, kb. 90 százaléka Európába irányul, ez az arány valóban nőtt 2011-hez képest, de főleg az autóexportnak köszönhetően. Ismeretes az is, hogy a kereskedőházak 2013-tól 2016-ig 13 milliárd forintos veszteséget halmoztak fel, 2017-ben 150 milliós nyereséget mutattak ki, de források szerint ezt trükkökkel tudták elővarázsolni. Már 2017 végén 14 ügynökséget bezártak (lehet, hogy ez termelte a nyereséget?) Latin-Amerikában, Ázsiában, Afrikában és Európában.

Ismeretes az is, hogy a Quaestor cégbe 9,3 milliárd forinttal szálltak be, amiből Tarsolyék bukása előtt 3,8 milliárd forintot – csodával határos módon(!) ki tudtak menteni. De ez csak az egyik olyan botrány volt, amit eltagadtak. A Cider alma vállalkozás (Lévai Anikó

rokonsága) bedőlését végül Mészáros Lőrinc cégeinek egyike konszolidálta, a gázszerelő azonban később nem tudott az ügyletről.

Az új intézmény létrehozását a tárca a nemzetközi trendekhez való alkalmazkodásra hivatkozva indokolta. Közleményük szerint „a jövőben az eddigieknél kisebb, területileg és ágazatilag fókuszált ügynökség látja majd el az exportfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat”. A HEPA pályázatokat írt ki az ügynökségek központjaira, így 1-1 milliárd forintot szánnak egy oroszországi és egy távol-keleti központra¹⁸, 1,2 milliárdot Japán centrumra és 0,6 milliárdot Kelet-Európára.

10. Bankügyletek

Orbán Viktor 2010-ben meghirdetett programja, hogy ti. a bankrendszernek legalább fele részben magyar tulajdonban kell lennie, a Budapest Bank 2015-ös megvásárlásával teljesült. A bankot, amely jó állapotban volt, az amerikai tulajdonos profiltisztítási okokból adta el 700 millió dollárért (200 milliárd forint). Hogy a magyar állam honnan szerzett erre pénzt, nem tudjuk, a költségvetésekben nem volt feltüntetve. Ám az EBRD-vel ugyanebben az évben kötött megállapodás szerint a bankot három éven belül privatizálni kell, amely határidő 2018-ban jár le. (Arról nincs információnk, hogy ez mennyire szigorú határidő, de már nincs belőle sok hátra.)

A kié lesz a BB – kérdése foglalkoztatja a szakmát és a piacokat, amelynek vételár-bevételére Varga Mihály már 2018-ban számít, s a költségvetés helyzetét ismerve, erre jó oka van.

- Felmerült, hogy a K+H-t tulajdonló belga vagy/és az osztrák Erste bank lesz a vevő, de ehhez tendert kellett volna kiírni, ami nem történt meg. Egyébként sem jöhet számításba – az 50 százalékos magyar tulajdon tartás igénye miatt – külföldi tulajdonos.
- Varga Mihály még 2017-ben megpendítette a tőzsdei bevezetést, és értékesítést, de ennek sem látni a jeleit. A tőzsdét tulajdonló MNB sem támogatta ezt a megoldást. Lehet, mert a külföldi vásárlóktól – hazai nem igen jöhetett volna számításba – nem folyt volna be a csillagászati vételi ár.
- A szóba jöhető kör csak magyar lehet. Így felturbósított Takarékbank, amely viszont áll a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezetének

¹⁸ A Kínából navigált hálózat gondozására a letelepedési kötvényüzletben nevet szerzett magyar-kínai üzleti csoportosulás pályázik (avagy a halott körme tovább nő).

felügyelete alatt áll, amely viszont állami tulajdonban van, így állami tulajdonon belüli fúzió valósulna meg, s nem pedig privatizáció.

- Ami ma reálisnak látszik az az MKB¹⁹ belépése, amely privatizációt is jelentene, és mellette még elférne az állami tulajdonú Takarékbank.

Csakhogy van egy másik vállalási határidő, ami köti a kabinetet, mégpedig az, hogy az állami pénzekkel rendbe tett, majd magánosított MKB (Mészáros Lőrinc és Matolcsy György érdekeltségeinek) 2019-ig nem vesz bankot, nem fuzionál senkivel. Ez az uniónak tett ígéret azonban 2019 januárjától már nem él, és az ügyletet néhány hónapon belül nyélbe lehetne ütni.

Ebben az esetben a piaci részesedés alapján akkora konglomerátum jönne létre (16 %-os piaci részesedéssel), amely érdemi konkurenciát jelentene az OTP-nek (21 %-os piaci részesedés), s ezzel megvalósulna Orbán Viktor másik pénzpiaci (és politikai) álma: Csányi Sándor kiszorítása, maga alá gyűrése. Az új nemzeti bajnoknál ugyanis sok mindent megtehetnének például az állami ügyfelek átirányításával, állami megrendelésekkel – ahogyan ezt más piaci szegmens tekintetében már ismerjük.

Az így felálló nagybankban Mészáros Lőrinc és Szemerey Tamáson keresztül Matolcsy György lenne a fő tulajdonos. Most már csak két kérdés maradt:

- Honnan vesznek pénzt a vásárlásra? Szerintünk meg fogják oldani, mint ahogy eddig is - például kereszthitelezéssel. (Még az is lehet, hogy Csányi Sándor fog hitelt adni saját konkurenciájának.)
- Miért van Orbánnak szüksége ekkora saját bankra, amikor így is mindent el tud érni, finanszírozhatni tudja barátai és üzletfeleit akcióit? Szerintünk azért, mert ez a bank biztonságos lesz, hiszen akkora kiterjedésű lesz, amelyet – bármi is történjen – államilag mindig meg menteni.

A hosszú távra előirányzott orbáni berendezkedés újabb ügylete bomlik ki előttünk – s megint csak a kivételezett kör javára és mindannyiunk kárára.

11. BMV gyár Debrecenben

A nyár közepén jelentették be, hogy hosszas és alapos versenyeztetés után – tisztán gazdasági alapon, semmi politika! – a BMV Debrecenben épít autógyárat. (A kormánnyal 14 hónapja

¹⁹ Hogy itt van már valami mozgolódás az következik abból is, hogy az MKB vezérigazgatója, Balog Ádám, Matolcsy egykori jobbkeze eladta a maga banki részesedését, 10,65 %-ot Matolcsy unokatestvérének, Szemerey Tamásnak, akinek így 30 százalék fölé nőtt a részesedése a bankban. Hogyan és miként történt, nem tudni. Feltételezhetően semmi pénzmozgás nem volt: Szemerey annak idején meghitelezte Balog részesedését (senki nem tudta, honnan akasztott le 4 milliárd forintot), most pedig visszavette.

folytak már a tárgyalások.) Versenytársunk volt Szlovákia (Kassa) és Románia, de Magyarországon Miskolc is jelöltnek bizonyult. A nemzetközi sajtóból annyit tudunk, hogy a szlovákok 30 százalékos támogatást ígértek, tehát nekünk ennél többet kellett kilátásba helyezni. Akárcsak Paks esetében, itt is minden titkos, amit Gulyás Gergely a támogatásról elárult az 19,4 milliárd forint, valószínű, csak töredéke a magyar szubvenciónak.

A gyárat több mint egy milliárd euróból kívánják felhúzni, építése 2019. második felében kezdődik, 2023-tól lép üzembe, kezdő kapacitása évi 150 ezer személygépkocsi lesz. A gyártósorokon robbanómotoros, elektromos és hibrid kocsikat is elő tudnak és fognak állítani.

Az első hírek arról szóltak, hogy Debrecen mellett, Kismacs térségében lesz a fejlesztés, amihez az üzemnek 400 hektárt engednek át 2019 első felében (bérbe v. véglegesen – nem tudni). Csak annyi ismeretes, hogy Debrecen önkormányzata 44 milliárd forintos 2023-ig visszafizetendő, államilag garantált hitelt vesz fel (nem tudni kitől, milyen feltétellel) a terület megszerzéséhez és infrastruktúrájának kiépítéséhez. Itt kb. 200 helyrajzi számú magántulajdon létezik, a többi (kb. egyharmad) állami kézben van. Később szárnya kapott, hogy nem is itt lesz a telep, mert ez nagyon jó termőföld, hanem a Déli Ipari Parkban, ahol már több infrastrukturális fejlesztést hajtottak végre, s Kismacsot csak bedobták, de másutt már vásárolják fel a gyengébb földeket, amihez így olcsóbban tudnak hozzájutni. A kép annál is zavarosabb, mert közben megjelent a Magyar Közlönyben, hogy a kormány döntött az Észak-Nyugati Gazdasági Övezet kialakításáról²⁰, ahol út, vasút, terminál, távközlés, csatorna, villamosítás jellegű fejlesztéseket kell 2021. febr. 28-ig eszközölni. Ehhez október 15-ig kell elkészítenie a költségvetést a Pénzügyminisztériumnak. Ezt követően a kormány együttműködési megállapodást köt Debrecen önkormányzatával.²¹

A beruházás kormánybiztosa Palkovics László 2018. szeptember 1-től 2020. augusztus 31-ig.

Az nem kérdés, hogy a BMV-nek megéri itt befektetni (tavalyi nyeresége egyébként 9 milliárd euró volt, vagyis csak egy kis zsebpénzt dob ide), mert lényegesen olcsóbban tud termelni, mint otthon. Felvevőpiacot is talál. Igaz, a munkaerő itt is gond – kb. 3500 főre lesz szükség, de képzéssel és/vagy ukrán és/vagy román importtal meg fogják oldani. S van olyan vélemény, hogy a kapott állami támogatásból néhány évig futni fogja a munkások kifizetésére.

²⁰ Kismacs Debrecentől nyugatra fekszik, lehet, mégis erről a területről lenne szó. A közlemény egyébként nem említi a BMV beruházást.

²¹ A telephely bizonytalansága azért is furcsa, mert a projekt sajtószóvivője szerint a döntéselőkészítés során még talajmintát is vettek.

Nem kérdés az sem, hogy a korszerű üzem betelepítése emeli a térség gazdasági, technikai és kulturális színvonalát. Ám az már nagyon is kérdéses, hogy helyes-e még inkább a nagyon is konjunktúraérzékeny iparág súlyát tovább növelni a magyar gazdaságban. Az autóiipar a magyar export 30 százalékát adja már így is, lehetséges, hogy ezzel 40 százalékra növekszik az arány. Csath Magdolna, jobboldalhoz sorolt közgazdász szerint megint egy összeszerelő üzem létesül, ami nem javítja az ország versenyképességét, csak az BMV-jét. Nem a nagyobb hozzáadott érték termelést segíti elő a beruházás.

Ehhez csak annyit tennénk hozzá, hogy Varga Mihály 2015-ben kijelentette: Magyarországon csökkentik az autóiipar súlyát a többlábon állás erősítése céljából. Most ennek az ellenkezője történik: a nagyon is gyorsan elbizonytalanítható egyetlen lábat dagasztjuk tovább. Különös tekintettel arra is, hogy a Kecskeméten a Mercedes gyár 580 millió eurós üzembővítést és egy új gyár megépítését jelentette be egy milliárd eurós értékben. (Ld. még Trump elnök vámháborúja.)

III. Maradék problémák

1. Média, leszámolás, új stratégia

Tizenkettedik éve írott összegzőinkben rendszeresen kitérünk a hazai média világában tapasztalható változásokra. Tesszük ezt abból a megfontolásból, hogy egy normálisan működő, demokratikusnak mondott ország életében a médiumok viszonylagosan szabadnak tartható napi élete a közélet elfogulatlan megmaradásának egyik legfontosabb garanciája. S fordítva is így van, ha a médiumok képtelenek szabadon működni, az a legbiztosabb jele az adott társadalom deformálódásának.

Magyarországon mindez hosszú évek óta egyre rémesebb jeleket produkáló folyamatként jelentkezik. A választások előtt se szeri, se száma nem volt az ebbéli panaszoknak, s a váratlanul újból kétharmadot elnyert többség egyik magyarázataként éppenséggel a médiaviszonyok torzulásait volt szokás emlegetni. (Ennek részleteiről a múltkori összegzőnkben mi is bőséggel megemlékeztünk.)

Mindezek miatt azt hittük, hogy őszi elemzésünkben a médiavilágról aligha kell majd bármit is írunk. **Tévedtünk.** A látszat ugyan továbbra is az, hogy a kormányzati médiafőlny

olyan nyomasztóan nagy, aminek következtében itt már aligha maradt volna fideszes teendő. Mégis maradt, nem is kevés.

Egy igen alapos áttekintés bemutatta, hogy a közvetlenül kormányzati irányítással és kapcsolatokkal rendelkező médiumok száma mintegy 500-ra (ötszázra !!) nőtt, amivel tulajdonképpen a hazai nyilvánosság intézményes részének csaknem 90 %-át képesek lefedni. Ez az ötszáz lehetőség azonban egy tucatnyi ember kezében összpontosul. S ezek az emberek vagy közvetlenül kormányfői alárendeltségben léteznek (Habony, Liskay, Tombor stb.), vagy pedig páratlanul szoros informális kapcsolatban élnek Orbán Viktorral. (Schmidt Mária, Széles Gábor, Andy Vajna, Mészáros Lőrinc, Garancsi, stb). Úgy tűnik, hogy Orbán Vikornak éppen ebből lehetett elege, azaz sokallhatja a médiagazdákat. S erre minden oka megvan.

Egyrészt drágák. Mindegyiket külön-külön kell rendszeresen kistafirozni folyamatos állami reklámokkal, ami hosszabb távon sokszázmilliárdos ráfordítást igényel, miközben e feladat (a propaganda médiaterítése) sokkal kevesebb összegből is megoldható lenne. Nevetséges dolog, hogy a hazai médiatorta mintegy negyven százaléka a központi költségvetésből származó forrás. De ha már így van, akkor elvárható lenne hatékonyabb és eredményesebb működésük is. / *HVG. aug. 9. Csatornázási művek. Kormánymédia – a tulajdonosi körökről jól áttekinthető személyi térképet is közölnek.* /

Másrészt, ez a működés nem eléggé hatékony, túlzottan alacsony színvonalú és ehhez képest nem kellő mértékben elkötelezett. **A harmadik probléma** pedig Simicska lázadása után kezdett előtérbe kerülni: **az egyes vezérlői gócek egymással is kíméletlen harcot folytatnak** annak érdekében, hogy melyikük vehetné át az egykori jóbarát kivételezett helyzetét. Úgy tűnik, hogy e problémák megoldására megszülethetett a hatékonynak vélt megoldás, mert a nyár közepe óta meglepő és alapvető változások történtek:

- Elkezdődött az állami médiaszektor koncentrálásának folyamata, s legutóbbi belső - kötcsei - szereplése során a kormányfő ki is mondta, hogy az új állami holding vezetését arra a kipróbált Liskay Gáborra bízna, aki ebbéli alkalmasságát már többször is bizonyította. /*HVG. Szept. 13. Egy a sajtó, egy a zászló.* /
- Simicska Lajossal a választások után sikerült véglegesen leszámolni, s ennek következtében a médiapiacra is újabb feladatok adódnak (erről majd egy következő alpontban részletesen is szólni fogunk).
- A maradék feladatok pedig olyan új kihívásokat jelentenek, amelyek megoldására csak számottevő személyi cserék után kerülhet sor. Ennek következtében pillanatokon belül szabadultak meg néhány olyan figurától, akik az előző években sokmilliárdos összegek elköltésében kulcsszereplők lehettek, ám a megszokottakhoz képest túl sokat

ügködhetnek saját zsebre... (Csetényi Csaba, Kuna Tibor stb.) /*Lapot húznak. HVG: júl. 12. Zabálják a kilencvenmilliárdos reklámtortát. 168 óra, júl. 26. Csatornázási művek, Kormánymédia. HVG. Aug. 9. Zéró tolerancia. MnCS. Aug. 30. /*

A hazai médiumok működését és hatékonyságát nemcsak kormányzati körökben tesztelik rendszeresen, hanem erre nézve találhatunk független, nemzetközi adatokat is. S bizonyos, hogy eme kedvezőtlen adatokkal a szűkebb kormányzati elit is tisztában van. A sok érdekesség közül ehelyütt csak a következő néhány összefüggést emelnénk ki:

- A hazai médiafogyasztóknak mindössze 29 %-a tartja hitelesnek a hazai hírszolgáltatást. (Ez a szám Ausztriában 41 %, de Lengyelországban is 48% !)
- Az olvasók 87 %-a ma már inkább a neten tájékozódik,
- S közülük csak 20% az, aki mellette még a print-sajtót is olvassa (Ausztriában ez a szám 63 % !),
- Hazánkban az olvasók által felállított „megbízhatósági skála” legalján a közszolgálati média van, a legmegbízhatóbbak pedig a hvg.online-típusú források (A szomszéd országokban nagyjából azonos arányokban tartják megbízhatónak a köz, illetve a piaci forrásokat.) /*Digital News Report adatai, ld: „A nyomtatott sajtó és a túlélés esélyei. MH. Szept. 7./*

Nem hihető, hogy eme adatokkal a kormányzati médiaüzem irányítói ne lennének tisztában, ezért is érthető, hogy a közeljövő médiapolitikájának az érdeklődése az online-lehetőségek megszerzése felé fordul. Úgy hírlik, szeretnék megszerezni a 24.hu. tulajdonosi pozícióit, valamint a legnépszerűbb portál: az Index.hu birtoklását is. Ez utóbbi mintha sikerült volna, mert Spéder Zoltánnak - a Simicskáéhoz hasonló - kivonulási manőverei révén ott is új helyzet állt elő. (Meg is látszik ez a változás-várás már hónapok óta azon is, ahogyan az Index kerülni igyekszik a keményebb konfliktusokkal járó témakörök megjelenítését.)

S némileg előre tekintve, kormányzati szemüveggel nézve: három meghódítandó célpont maradt még. A legnagyobb gond az RTL függetlensége, és a maradék online-felületek semlegesítése. Továbbá, elvileg még mindig működik öt olyan hetilap is, amelyre nincs közvetlen befolyása a kormánynak, ám ezeknek az egymást átfedő bázisa amúgy sem volt sohasem Fidesz-szavazó; olvasóik alig lehetnek többen, mint negyedmillióan. De azért bosszantó, hogy még mindig léteznek.

S végül, kirajzolódni látszik egy olyan új fejlemény is, amelyről eddig csak kevésbé lehetett tudomásunk. Szándékosan létesítenek hamis híreket előállító portálokat, blogokat, alapítanak zavaróállomásként működő sajtókat, s nagy tételben finanszíroznak olyan

„önkéntes” kommentelőket, akik bárhol, bármely fórumon kibontakozó érdemi vitákat könnyedén tudnak tönkre tenni. E hozzászólók rendre megjelennek azonnal az ellenségesnek tartott portálok fórumain, és gyalázkodó stílussal, személyeskedő hangvétellel pillanatokon belül elterelik az adott írás/interjú eredeti mondanivalójáról a figyelmet - belekényszerítve így a diskurzust egy használhatatlan zsákutcába.

/E jelenség egyik legelső összegzőjét írja meg a *HVG. Aug23-ai* számában *Pozsgai Rebeka: Fröcsögő terasz* - címmel. /

S e fejezetünk keretei között leszünk kénytelenek megemlékezni – egy rövid melléklet erejéig- Simicska Lajos kapitulálásának eddig megismerhető eseményeiről. S azért itt, mert távozása média-következményeiről több szó esett, mint az egyébként meglehetősen lényeges gazdasági fejleményekről.

1.1.Lajos dobbantott

Szinte a választások másnapján SL bedobta a média-törülközőt, napokon belül megszűnt a Magyar Nemzet, majd a Heti Válasz is, s ebből már lehetett sejteni, hogy a Hír-tévé sem fogja sokáig húzni. Nem is húzta.

Sokan tudni vélték, hogy SL dupla vagy semmit játszva arra számított, hogy a Jobbik támogatásával képes lesz a Fidesszel szemben érdemi ellenfelet előteremteni. Tavaly nyáron ama híres - 'Ti dolgoztok-ők lopnak'- gigaplakátokkal végképp kétesélyessé egyszerűsítette le ezt a küzdelmet. Amelynek végén a Jobbik meg sem tudta közelíteni azt az eredményt, amivel bármiféle hatással lehetne a jövő közéletének alakulására. SL ezt azonnal átlátta, a háttérben meg is kezdődtek a fegyverletételi tárgyalások. Július elején megjelent a Nagy Hír, miszerint SL valamennyi érdekeltségétől megszabadul és korábbi üzlettársa, barátja, Nyerges Zsolt vesz át tőle mindent. Ez a „minden” nem is olyan egyszerű kérdés.

A szakírók kibogarásták, hogy összesen mintegy hetven /70!/ cégről lehet szó; azért nem tudni a pontos számot, mert SL óvatos duhajként számos érdekeltségét már korábban is többszörös áttételű tulajdonosi szerkezetekbe dugdosta el. Ezek közül 2015 februárja után a többség veszteséggé vált, avagy sokkal kevesebb hasznot hozhatott, mint amikor a biztos állami megrendelések garantálták a biztos profitot. Azért így sem kellett SL-t nélkülözőnek tartani, mert a korábbiakhoz képest jelentősen csökkent haszon is évi 20 md körüli profitot jelenthetett.

A vételárat kb. 70-90 md körüli összegre saccolták, ám ennyi pénze/vagyona még Nyerges Zsoltnak sem lehetett. Magyarán, mindenki úgy vélte, hogy ő lenne az a közvetítő ember, aki a korábbi Simicska-vagyont szétoszthatja az újonnan fölemelkedő oligarcha-csoport tagjai

között. S még most sem tudni semmit, mert nagyon nagy a titkolódzás, és azt hisszük, maga a Mester is megvárja végső döntésével a harci zajok elültét. Jut eszünkbe: korábban, évszázadokkal ezelőtt is a magyar főúri kaszt birtokbéli gyarapodása akkor volt szembetűnő, amikor egy-egy nagyobb konfliktus, háború után a király újraosztotta az elkobzott nagybirtokokat és vagyonokat az arra leginkább érdekesekek között. E látványos leszerelési aktus részleteit a korabeli hazai média még valamennyire független része kimerítő aprólékosággal megírta, a leghasználhatóbb írások ez ügyben az alábbiak voltak:

- A szabad elvonulás ára. MnCS. Júl. 12. /Hamza Gábor/
- Le is út, fel is út. 168 óra, júl. 12. Bíró Mariann
- Fegyverletétel. HVG. Júl. 12.
- Elsüllyedt szigetek. 168 óra. Lakner Zoltán- főként a média-következményekről.
- http://hvg.hu/kkv/201828_simicska_lajos_bukas_kiegyezes_fegyverletetel
- <http://magyarnarancs.hu/republikon/a-simicska-tortenet-allatorvosi-lo-az-orban-rezsim-termeszetrajza-5-pontban-112311>
- <https://merce.hu/2018/07/04/tgm-adieu-mon-cher-simicska/>
- <https://tett.merce.hu/2018/07/04/a-nemzeti-egyutt-nem-mukodes-rendszere-fele-ii/>
- A média-következményekről még:
- <https://444.hu/2018/07/16/az-onkenyuralomhoz-ma-mar-nem-kell-bebortonozni-ezreket-eleg-a-propaganda>
- <https://merce.hu/2018/08/10/ezek-az-ujzagok-tevek-es-radiok-estek-el-a-fidesz-mediahaborujaban/>
- http://hvg.hu/itthon/20180803_gomperz_te_jossz_olvaso
- <https://444.hu/2018/08/27/gigantikus-kozponti-mediaholdingot-epitenek-orban-emberei>
- <https://24.hu/media/2018/08/27/meszáros-liszka-mediabirodalom/>

Mindennek a részletei végül is egyre mennek, azt viszont megállapíthatjuk, hogy a Simicska-vagyon újraosztásával kezdődött el a kormányzati média-birodalom stratégiai pozícióinak újraosztása, s krónikánk írásának heteiben ez a folyamat még távolról sem befejezett. Szeptembertől új harc kezdődött, s korántsem biztos, hogy ebben a – jövő májusig egészen biztosan eltartó - háborúskodásban ugyanannak a médiavilágnak leszünk a foglyai, mint ami a választások előtt jellemzően működött. Jöhetnek még meglepetések, egyre nagyobbak is.

Ezen a ponton érdemes visszautalnunk az összegzőnk első részében írott „kulturharcos” mozzanatok jelentőségére. Látható ugyanis, hogy az évek óta kiépített Fidesz-média minden eresztékében, belül is nagy-nagy változásokat él át. Az olyan lépések, mint a Kommentár radikális átalakítása, valamint a Századvég folyóiratának gyors padlóra küldése mind-mind

annak a jele, hogy a háttérben elemi erejű változások/változtatások készülődnek. Meglehet, a következő - januárban megírandó - összegzőnkben minden korábbihoz képest nagyobb terjedelmet kell szentelnünk a médiaviszonyok elemzésének.

2. Általános tanulságok, kitekintések és megérzések

Sok éve folytatott gyakorlatunk szerint jelentésünk végén külön fejezetekben szoktunk megemlékezni az ellenzék mindenkori helyzetéről, illetőleg általánosabb jellegű tanulságokkal zárjuk az adott negyedév elemzését. E két témakört ezúttal egyesíteni fogjuk, mert ezen a nyáron/koraőszön előállott az a helyzet, amikor e két problémakör egybecsúszott.

A részletekben történő elveszés veszélyét elkerülendő, *az ellenzék kapcsán*, bevezetőként csupán egy-két összefüggést emelnénk ki.

- Az ellenzék helyzetét leíró komolyabb és terjedelmesebb elemzések mindegyike azt érzékeltette, hogy az áprilisi nagyarányú vereséget követően nem látni annak jeleit, hogy számottevő változásokra készülnének. Sem együtt, sem pedig külön-külön. Tovább tartanak a belső, személyi villongások, helycserék és – a DK-t kivéve - egyáltalán nem állítható, hogy a parlamentben helyet foglaló öt ellenzéki párt bármelyike is túl lenne a maga kríziséen. A belső küzdelmek megírásának viszont nem sok értelmét látjuk.
- Valamennyien tisztában vannak azzal is, hogy reménytelennek látszó helyzetükből való kilépésre a legelső komoly lehetőséget a jövő őszi önkormányzati választások kínálnák, ezen belül is leginkább a fővárosi választók megtartásának feladata látszik kirajzolódni. Ehhez képest az elmúlt félév is úgy telt el, mintha ezt is elfeledték volna. (Mindezen fejlemények alól a szeptemberi, XV. kerületi polgármester-választás sikere jelenti azt a kivételt, amiből akár tanulni is lehetne. Ma még nem tudni, hogy az ellenzék tud-e valamit is kezdeni e tagadhatatlanul jelentős eredményével?)
- Az őszi parlamenti szezon eddigi hetei semmiféle lényeges változásra nem utalnak. Általános megszólalási lehetőségeiket kihasználva könnyörtelenül - s többnyire alappal – támadják a kormányfőt, aki minderre még a korábbi érdektelenségét is fölülmúló cinizmussal reagál. Röviden azt mondhatjuk, hogy a képviseleti demokrácia hagyományos világában az folytatódik, amit már nyolc éve megszokhattunk.

A szezon kezdetekor megpróbálkoztak egy nagyszabású tüntetéssel, amely azonban még az áprilisi/májusi tiltakozások szintjét sem érte el. Sőt... az itt meghirdetett gyurcsányi utcai forradalom - előre látható - kudarca inkább visszavetette az elégedetlenkedők (amúgy is

elpárolgó) aktivitását. Egy-két napig hallani lehetett nagyszabású fogadkozásokat afelől, hogy majd október 23-a lehet az újabb tiltakozási fordulópont. Amikor e sorokat írjuk, akkor ebből egyelőre semmit sem lehet érzékelni, pedig alig két hét van már csak hátra az ünnepig.

<https://444.hu/2018/09/16/nehany-ezren-demonstraltak-a-kormany-ellen-a-bem-teren>

<https://24.hu/belfold/2018/09/16/europai-magyarorszag-tuntetes-ellenzek/>

<https://24.hu/kozelet/2018/09/16/2006-mtv-szekhaz-ostrom-evfordulo-tuntetes-gyurcsany/>

Mindezek nyomán talán nem kelthet meglepetést, ha az ellenzékkel foglalkozó írások kivétel nélkül arra lyukadnak ki, hogy az lenne a legcélszerűbb, ha az ellenzék megpróbálna mindent előlről kezdeni. Továbbá az is csak használna, ha az eddigi ellenzéki „elit” eltűnne és hagyná, hogy a helyükre egészen újak nőhessenek ki vagy fel. /Talán Lakner Zoltán - júl. 19. – egy mondata írta le az alapproblémát a legfrappánsabban: **„A jelek szerint nem az ellenzék bomlasztja a parlamenten belülről a rendszert, hanem a rendszer bomlasztja belülről az ellenzéket.”** /

Néhány olyan eligazító jellegű és kellően körültekintő írás az ellenzék helyzetéről, amelyből az egyéb rész kérdések is könnyebben megérthetőek:

- Csődben. ÉS. Júl. 6. /Halász László/
- Belülről bomlasztók. 168 óra. Júl. 19. /Lakner Zoltán/
- Ellenzéki roncsderbi. HVG. Júl. 26./Hont András, négy oldalas, alapos körkép. /
- Szabadulás a fogságból. 168 óra, aug. 2. /Lakner Zoltán terjedelmes- öt oldalas – esszéje az ellenzék előtti alternatívákról. /
- http://hvg.hu/itthon/20180821_ellenzek_partok_mszp_lmp_parbeszed_jobbik_szel_bernadett_lemondas_gyurcsany_ferenc
- http://hvg.hu/itthon/20180821_SzEl_Bernadett_levele_az_LMPsekhez
- <https://merce.hu/2018/08/25/a-szakadek-szelen-a-baloldal-valaszut-elott/>
- <https://merce.hu/2018/08/26/a-baloldali-politikai-gyakorlat-dilemmairol/>

Ezen a ponton el is jutottunk oda, hogy az ellenzék előtt felrajzolható választakat is csak a legátfogóbb rendszerkeretek sokkal pontosabb megértése révén lehetséges megalkotni. Azt ugyanis világosan megírja valamennyi elemzés, hogy ez az ellenzék – az adott feltételek mentén – soha nem lesz alkalmas a jelenlegi rezsime felváltására. De akkor: kik? Hogyan? És mikor? A lehetséges válaszok megfogalmazásához viszont megint csak eljutunk a legáltalánosabb rendszer-kérdésekhez.

2.1. Tartalmi közeledés az egyes meghatározások között

Az elemzői kaszt évek óta szünni nem akaró erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a lassacskán egy évtizedes múltra visszatekintő Orbán-korszakot minél precízebb definíciókkal írja le. (E kísérletek különböző stációiról a magunk negyedéves krónikáiban rendre hírt adtunk. Igaz, azt is érzékeltettük, hogy nem ezt tartanánk a legfontosabb feladatnak, hanem előbb a rendszer működésének kielégítő leírását.) A nyáron legtöbbször idézett definiálási kísérletek között ezúttal már sokkal több volt a közös, egymást inkább kiegészítő jellegű vonás, mint a különbözőség. A teljes leltár helyett egy-egy sorban a leggyakrabban használtakat felsorolnánk:

- kompetitív autoriter rezsím /Szücs Zoltán Gábor/,
- hibrid rezsím, amely vegyíti a demokratikus és a diktatórikus elemeket /Filippov Gábor/,
- tömegdemokratikus díszletek mögött létrehozott királyság /TörökGábor/,
- versengő önkényuralmi rendszer /Scheppel/,
- biztonságelvű rendszer, radikális túlzásokkal /Balázs Zoltán/,
- tekintélyelvű rendszer /Lakner Zoltán/,

Talán ennyi idézet is elegendő annak érzékeltetésére, hogy a korábban nagy népszerűségnek örvendő egydimenziós meghatározásokat mintha felváltaná az a megközelítés, amely jobban figyelembe veszi az új rendszer vegyes jellegét. S e megközelítések segítségével talán a rendszer mozgásirányait is könnyebben lehet megérteni és tetten érni. (Az is igaz viszont, hogy a korábbi években oly nagy népszerűsége tett „maffiaállam” - megközelítés sokak számára változatlanul kielégítő jellegű magyarázat. Ráadásul az érvényességéhez naponta kaphatnak megfelelő empirikus tapasztalatot is.)

Az újabb rendszer-értelmezések a korábbiakhoz képest sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a kortárs nemzetközi folyamatoknak azon elemeire, amelyekből az derülhet ki, hogy az Orbán-rendszer sajátosságai távolról sem csupán a magyar viszonyokban gyökereznek, hanem sokkal szélesebb körben. Eme látószög-bővülés egyúttal azzal a felismeréssel is jár, hogy a hasonló nemzetközi tapasztalatok figyelembevételére kevésbé illúzióval várhatjuk a rezsím gyors bukását, illetve a megbuktatásához fűződő reményeket sokkal körültekintőbben érdemes szemügyre vennünk.²²

²² Legutóbbi elemzésünkben a választási eredmények szélesebb szempontú elemzésekor a magunk részéről szinte ugyanazokat a nemzetközi tényezőket vettük figyelembe, amelyeket a Filippov-féle elemzés is a maga magyarázatába beemelt. Ennyiben utólag is igazolva látjuk mindazt, amit a nyár elején leírtunk.

(Filippov Gábor elméletalkotási kísérlete aratott ez ügyben váratlanul széles visszhangot: <https://24.hu/belfold/2018/07/31/filippov-gabor-a-hibrid-ellenforradalom-kora/> Továbbá: Csak a Fidesz? Interjú Filippov Gáborral, HVG: szept. 6.)

E látókör-bővülésnek köszönhetően még drámaibb erővel vetődött fel a hazai elemzők körében is az a sejtelen, hogy ezt az Orbán-rendszert /továbbiakban: OR/ a hagyományos-versengő választásokon aligha lehet leváltani. Nemzetközi példák tucatja ugyanis arról tanúskodik, hogy a hasonló típusú vegyes rendszerek nagyon is eredményesen képesek a demokratikus megválasztottság látszatát, s így a mögöttük lévő többségi felhatalmazás látszatát előállítani. Ezáltal pedig akár évtizedeken át is fennmaradnak, ugyanis e rendszerek alkalmazkodási képessége is sokkal eredményesebb, mint a hagyományos diktatúráké.

De mi a helyzet akkor, amikor a társadalom egyik fele nagyon is nyíltan nem kívánja ezt a rendszert, sőt, a vereség biztos tudatában is hajandó ellene szavazni? Lásd, a legutóbbi magyar példát. Azaz, egyszerre van jelen egy igen erős politikai látszat (Az OR elsöprő többségének eredményei), és a másik valóság: az, hogy legalább annyian elégedetlenek vele, mint amennyi híve van. Csakhogy az egyik látszat mögött ott van az OR a maga teljes súlyával, míg a másik valóság mögött tarka és súlytalan politikai valóság tenyészik.

E helyzetet sokan és sokféleképpen értelmezik. Egyikük /Szücs Zoltán Gábor/ például úgy, hogy a mai magyar társadalomban most - és még igen sokáig - az elsőszámú törésvonal az orbánizmus és az antiorbánizmus között van. De... a látszólagos egyensúly mögött óriási különbség érzékelhető. *Az orbánizmus mögött nemcsak hatalmi struktúra, hanem gazdasági, kulturális, ideológiai, média- és nemzetközi kapcsolati rendszer is megfigyelhető. Míg az antiorbánizmus mögött egyelőre legfeljebb tömegérzelem áll, ráadásul olyan diffúz, tarka, sokfelé ágazó érzelem, amelyet most még képtelenség versenyképes politikai akarattá átírni.* Mi is lehetne ezek után más feladat, minthogy ezt az antiorbánista táborot kellene gazdasági, ideologikus, kulturális és legalább lokális média-hálóként is felépíteni.

Továbbá. Az egész ellenzéki gondolkodásnak teljességgel hiányzik a nemzetközi háttere, mert amire unos-untalan hivatkozik - az „Európa ezt nem fogja tűrni”- kezdetű

litánia...-, az mára egyszerűen szertefoszlott. Ugyanakkor a létező és erősödőben lévő nemzetközi trendekkel alig van kapcsolatuk.²³

E problémakörön belül külön figyelmet érdemlő kérdés a politikai és a köznyelv helyzete. Az OR-nek van egy meglehetősen homogén nyelvezete; ezt beszéli a rendszer valamennyi ágense a legkisebb falvaktól a kormányzóvivőig. Az ellentábornak viszont semmiféle közös nyelvezete nincs, ezért azt sem képes megértetni, hogy milyen világ jönne akkor, ha egyszer az OR véget érne. Igaz, ezt a nyelvezetet a mai magyar társadalom behatóbb vizsgálata, megismerése nélkül aligha lehetséges létrehozni.

Lehetséges-e kiépíteni ezt az AOR-t? S ha igen, akkor mi a teendő a jelen rendszerben? Erre a válaszok meglehetősen ellentmondásosak. Részt venni az OR-ben, avagy azon kívül építkezni? A többség szerint mindenképpen érdemes és kell is részt venni az OR intézményeinek világában, ha másért nem, akkor azért, hogy a rendszer további jobbra tolódását, minél inkább autoriter-jellegűvé válását akadályozzák, feltarthassák. /Scheppelle, Majtényi, Marosán/. Például a beígért, másfél éves alkotmányozási folyamat is ilyen próbatétel lehet, mert nagy valószínűséggel az OR további kiépítésnek a kísérlete lesz, többek között az önkormányzatok, az igazságszolgáltatás és az alapvető emberi jogok tekintetében.

S hogyan menne végbe, az AOR felépítése? Nos, erről még az eddigi elemzések meglehetősen általános igényeket tudnak megfogalmazni, annyit azonban igen, hogy az eddigi sikertelen ellenzéki politika felhagyásával és annak felismerésével, hogy mindent előről és alulról kellene kezdeniük. / E lehetséges és leendő ellenzéki politika alapvetéseit a Lakner aug. 2., Szücs Z.G., Majtényi, Marosán és az alább idézendő Mérce-írásokban az elmúlt egy-két hónap során egyre többen és egyre részletekbe menő módon elkezdték megírni. Ott vagyunk tehát, ahol voltunk április 9-én... Tudjuk, hogy nem kell és nem is szabad választani a „kívülről, avagy belülről” - dilemmák között. Lehetséges lenne mindezt együtt és párhuzamosan is megvalósítani. A ránk váró OR további szándékairól viszont most már sokkal többet is tudhatunk.

Írások az általános problémakörök kapcsán:

- Alkotmányrevízió. ÉS. Júl. 6. /Marosán György

²³ Ez a fajta vakság már csak azért is érthetetlen, mert nemcsak az autoriter hajlamú rezsimeknek van mostanság nagy keletjük, hanem az ellenük szerveződő mozgalmaknak, szellemi áramlatoknak is. Nemcsak Trump, Putyin, Erdogan és a többi létezik, hanem számos ellenerő és nemzetközileg is figyelemre méltó törekvés is.

- Ha nem demokráciában élünk, hanem...? ÉS. Aug.3. /Szücs Zoltán Gábor
- Hol foghat a demokratikus macska egeret? ÉS, aug. 3. /Majtényi László
- Mese az öreg Királyról. HVG: szept. 13. /Török Gábor-int.
- Senki ne becsülje le Orbánt! 168 óra, szept. 13./Kim Scheppele
- Ideológiákat nem lehet ránk erőltetni. MH: szept 14. /Balázs Zoltán
- <https://merce.hu/2018/08/06/az-ezredfordulo-generaciojanak-uj-szocializmusa/>
- <https://merce.hu/2018/08/05/hogyan-allithatoak-a-kozterek-a-hatalmi-erdekek-szolgalataba/>
- <https://merce.hu/2018/09/18/tgm-europa-komplexus/>
- <https://merce.hu/2018/09/16/nem-a-migraciorol-szol-europa-kovetkezo-ot-eve/>
- http://hvg.hu/itthon/201837_torok_gabor_kormanyrol_ellenzekrol_hatalomrol_mese_azoreg_kiralyrol
- http://hvg.hu/velemeney/20180916_Az_orbani_szemlelet_enciklopedikus_osszefoglalasa
- <https://24.hu/belfold/2018/07/31/filippov-gabor-a-hibrid-ellenforradalom-kora/>
- <https://24.hu/poszt-itt/2018/08/13/papp-laszlo-tamas-merjunk-mar-vegretanacstalanok-lenni/>
- <https://tldr.444.hu/2018/07/27/ebbol-tenyleg-rendszervaltas-lett>
- http://hvg.hu/itthon/20180629_Csizmadia_Ervin_Miert_szunt_meg_valtogazdalkodas_Magyarorszagon